

სსრს

ოკავიკიშული სამხატვრო-სალიტერატურო ჟურნალი

განცხადების ტარიფი:

ხელის მოწერა:

რედაქციის მისამართი:

რუსთაველის პრ. № 22.

ერთი გვერდი 150 ჰ.

ერთი წლით 10 მან.

ნახევარი გვერდი 75 ჰ.

სამი თვით 3 "

მეცხრედი გვერდი 50 ჰ.

ცალკე წიშვრტი ყველგან 50 ჰ.

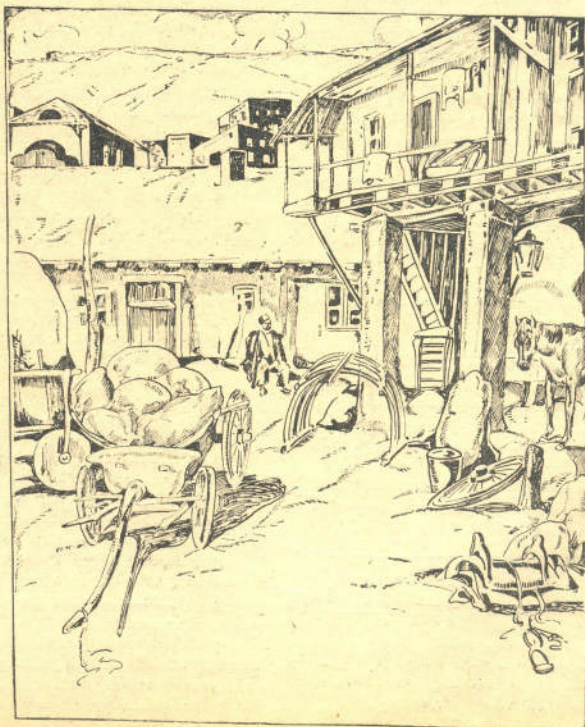
კონტარის მისამართი:

განათლებლის საბ. კომისარიატი. საბელ-
გამი. ლორის-მედიკის ქ. № 5.
მიიღება ხელის მოწერა დილის 8—2 ს.

№ 18

3804, 21 სექტემბერი 1924 წ.

№ 18

რეკის ბაკები, ნახ. შალვა მამალაძის.

აქ ლომის სიკვდილი

მაროკოში. აფრიკაში.

ხვადი ლომი მსხვილი ჯაჭვით ება საიდის სახლის დიდ კარებთან. თვითან საიდის ხელით იყო დაბმული იგი. ძე ხორციელი სხვა ვინ

გაჰხედვდა მის მიკარებას!

საიდმა თვითან დაიჭირა იგი პატარა ლეკვი.

ეს იყო სწორედ ხუთი წლის წინედ:

საიდი სტუმრათ იყო მეზობელ ტომის ძველ სარდალთან. იქ ახლად განიმეორეს უძველესი ფიქვი, რომ იბრძოლონ სასტიკად ფრანგების წინააღმდეგ. იბრძოლონ ისევე „შეგათა—როგორც გამწარებული ძე ლომი თავის ლეკვების დასახსნელათ.

არ შეურიგდენ ვიჟურ ფრანგების მუხანათობას—როგორც უდაბნოში მოთარეშე ხვადი ლომი არ შეურიგდება რკინის გალიას.

და ამ ურყევით დივის შემდეგ რა ბრუნდებოდა ქარავანით საიდი სახლში, ტიდიკელის ოაზისზე გადმოიარა. იქ ერთი მშვიდი ძე ლომი დევდა იმის აქლემებს. სასტიკი ბრძოლა შეუხედა მთელ რაზმს.

თვითან საიდი თვით აქლემიდან ძირს დასცა. ლომმა ვაეკაცურ თემიდან ბლუჯა ხორცი ამოაგლეჯა.

მაგრამ ბოლოს მაინც წაუხდა ლომს უდაბური ნახტომი. ზედიზედ ნასროლმა ტყვიამ სასიკვდილოდ მოაკვითა იგი და უკანასკნელათ საიდის მახვილ ქვეშ დალია სულ.

შიშით დამფრთხალი პატარა ლეკვი მიძუნძულებდა შორს.

დაეწინ. დაიჭირეს.

ძე ლომს კი საიდმა გაახდა ტყავი.

გულუო მკერდი. ამოღარდა თბილ-თბილი ჯიფარი. ხელდახელ შეტარა მწვადი და გულს ლომისას თვით საიდი შეეცა.

მწვადს ზედ დააყოლა მადიანათ ერთი ჯამი სისხლი ლომისა.

— ოო! ყოველი მაროკოელის სიცოცხლეს ეჭირებოდა სისხლი ლომისა და გული ლომისა, რომ გაუძლონ გახსნელებულ შემოსევას ფრანგებისას მათ ქვეყანაში.

ორი ლომის მეგობრობა.

მშვიდობით დაბრუნდა საიდი თავის სახლში.

უხაროდა ნადავლი: ძე ლომს ტყავი და მისი ლეკვი.

ტყავი ლეიბათ გაიხდა მთელი წლების განმავლობაში, თვით ლომი კი—სათამაშო მეგობრათ.

ლომის ლეკვი ხვადი გამოდგა.

თვით საიდმა იქისა იმისი გაზარდა:

უფროსი კარგი შვილივით. ხელზე შეიჩვია. მის თვალწინ იზრდებოდა.

როცა მარტო იყო თავის ჭერდაბალ დარბაზში, ლომი შედამ აშვებულს ჰყოფდა. მას აღარ ეშინოდა მისი ტორების, მისი გააღმასხული თეთრი კბილების.

მოხვევდა ხელს სკალად აყრილ ფაფარზე და ჭხაროდა ლომის ასეთი მეგობრობა.

ამაყობდა ლომთან ასეთის მეგობრობით მთელი ქვეყნის წინაშე, თუმცა ქვეყანა არ ჰხედავდა ამ დაუჯერებელ მეგობრობას ლომისას და იმ ლომკაცისას.

ლომსაც არ ეშინოდა საიდისა. მას შეეჩვია და შეეყვარა.

მხოლოდ საიდის ხელის ლეკვამზე გაიზარდა იგი.

ორი წლის შემდეგ ის ლომთა ჯოგში გამოსარჩევ ნადირათ იქცა.

წითლათ დაბარწული ბეწვი ბზინვით გადაჰყარდა მის მოქნილ წელს. სველზედ სველი ფაფარი ზედ თავზედ ჰქონდა წამოყრილი იერიშებით. ოთხ-კუთხა პირს რომ გააღებდა—ცუცხლ-მოღებულ გრგვინვის ვულკანს წარმოადგენდა.

იმის ზურგზე სხვისი ხელი არ გადასმულა.

საიდმა მხოლოდ თავისთვის დაგეშა იგი. სხვეთისთვის კი ლომი იყო ისევ მზეცი—საზარელი, სისხლის მსმელი, შეუპოვარი.

იგი რომ ყალყზე შესდგებოდა, საიდი მასთან ბავშვით სიანდა.

მაგრამ საიდს არ ეშინოდა თავისი ლომის. ამის დასამტკიცებლათ რამდენჯერ გაულეზდა ხახის და შიგ ჩაუღებდა თავის ცოცხალ თავს.

ალბათ ამ დროს ფიქრობდა იგი:

— ისევ შემეპირა ლომმა ვაეკაცი—ის მირჩენია, ეიდრე მომიდნოს რამელივე ფრანგის წუწქურმა ტყვიამ! და როცა საიდი შინ არ იყო, მაშინ კი დიდ კარებთან ება ის ხვადი ლომი და ამშვენებდა მის სასახლეს მთელ იგიდის მცხოვრებთა თვალში.

უბანი ბრძოლა.

საიდი მუდამ იყო იგიდის მხარეში გაბნულ არაბებთან.

მათმა გალაღებულმა და ამაყმა ბუნებამ ვერ შეიფერა მკერბოლობა მსუნაგი ფრანგებისა. მართალია მტერი დიდი ხანია შემოქრა მათ ქვეყანაში, მაგრამ ფეხი კი ვერ მოიკიდა. მცხოვრებლები პირველი დღიდანვე ჩაებნენ სასტიკ მტერთან სასტიკ ბრძოლაში.

მათ ვერ აშინებს ვერც სიმრავლე, ვერც, სიძლიერე საფრანგეთისა.

მათი კაციანი თოფები არ ეპოებიან ფრანგების ტყვიის მფრქვეველებს.

მათი აქლემების ქარავანი არ გაუფრბის ფრანგების ჯაგშიან ავტომობილებს და მაგროზონებს.

თვითან მშვიდობა დაკარგული—სიცოცხლეს უშუალებით თავხედურათ შემოჰრიოლ მტერს და ანანებენ ყოველ ნაბიჯს—მათ უდაბნოში გადაღმდეს.

დამორჩილებას არავენ ფიქრობს, ბრძოლას კი—სულ

ყველა. და ასე ზეიდათ ამხედრებულ ხალხს მეთაურობს გმირი საიდი.

საიდი თვითან არის პირველი მებრძოლი: მამაცა, სასტიკი, შეუპოვარი. ჟუჟარს თარეში ნუხიდან მოძღვნილ აჩბულ შავ ტაივით უდაბნოში მომწყვდეულ ფრანგის რაზმზე.

იშვითად მოსცდენია თავის ლომური ნახტომი მიწაში ამოღებულ მტრის რაზმზე.

ყოველი ბრძოლიდან იგი ბრუნდებოდა სამხედრო ნადავლით: ტყვეებით და იარაღით.

იარაღს ხმარობდნენ ბრძოლაში, ტყვეებს კი ჰპოცავდნენ უდაბნოში.

ასეთი ტყვეა ისწავლეს თვით ფრანგებისგან.

საიღს უთვალავ ბრძოლის კორიანტელში გაუვლია, მაგრამ ჯერ არცერთი ტყვეა არ მოხვედრილა: არცერთი ჭრილობა არ მიუღია. და იგიღიშის მებრძოლთა შორის ზღაპრული ხმებით დადის:

— საიღს ტყვეა არ ეკარება. იგი შეულოცელა განგებისაგანო;

და რაც უფრო დრო გადიოდა, მით უფრო რწმუნდებოდნენ მის ნამდვილ მოწოდებაში სარდლობისა და ბეზღობისთვის.

მაგრამ საიდი ნამდვილ საზღაპრო გმირათ გარდქცა ლომის შემდეგ.

როცა გაიგეს, რომ საიღს სახლში ლომი ჰყავს მიწვეულია ეალერსება, ეთამაშება თავისუფლად. მეგობრულათ ეხვევა მის მღელვარე ფეხარს და შფოთი ნაღრიც დაგვიმდ მურისავეთ ულოკავს ხელგზო, ათასი ხმები გაერცელა საიღის გმირბრძოლაზე.

მიელ ხალხს მოვიღ ღვგენდური თქმულებანი საიღის რაინდობაზე და იგი გარდქცა უსაყვარელეს სარდლათ მიელი მხარისთვის.

ყველას სჯეროდა საიღის უძლეელობა. საცმარისი იყო ერთი მისი მოწოდება და მთელი მებრძოლი ხალხი ფხზე დგებოდა.

იგიც წინ მიუძღოდა. იბრძოდა, თავზარს სცემდა ფრანგის ჯარებს. და ვაკაცურ იერიშით წაქეზებულნი ისე მზთ იყენ ახალ ეფხზურ თარეშობისთვის.

ფრანგის სარდლობა კარგათ ჰხედავდა საიღის ძაღს. ამბობდნენ ძვირადაც აფასებდა იმის თავს ან ცოცხალს, ან მკვდას.

ასე გრძელდება წლით წლობამდის სასტიკი ბრძოლა.

ერთი არ ფიქრობს უკან დახევის, შეროვ კი—და მოჩილებას.

სად გადასწყდება ბედი ბრძოლისა? ვინ, გამაზრდებს.

მტრისა სისხლისა.

აფრიკულ უდაბნოს არაბები და ბერბერთა მებრძოლი ჯომები ფრანგებისაგან სწავლობდნენ ეელურობასა და სისასტიკეს.

ფრანგები არ ცნობდნენ მაროკოელებს უფლება მოსილ მებრძოლ მხარედ, ამიტომ არ ცნობდნენ მათ სახლკარს, მათ დოვლათს, მათ ტყვეებს.

შ. ჟორესი. მსოფლიო იმპერიალიზმის მსხვერპლი.

განსაკუთრებით ტყვეებზე აშკარადებოდა მათი მხეცობა:

ჩაუერადებოდათ თუ არა ვინმე ხელში, მაშინათვე მოპკეითენ თავს, წამოაგებდნენ მარგილზე და ჩამომწყარივდნენ თავიანთ სანჯარების წინ.

ამითი აშინებდნენ მოწინააღმდეგეს, რომ აღარ გაებედა ბრძოლა.

მაგრამ მაროკოელები უფრო გააღმასებით ეკვეთებოდნენ და ბრძოლაში სიკდილს არჩეიდნენ—ცოცხალად ტყვეთ ჩავარდნას.

თანაც ფრანგებისაგან კარგათ ისწავლეს დაუზოგაობა.

მოხვედებოდათ თუ არა ვინმე ტყვეთ—მეორე დღესე მოპკეითენ თავს და მშერ მხეცებს გადაუდგმდნენ მოძულებულ იმის მძორს.

განსაკუთრებულ დახელოვნებითა და სისასტიკით იბრძოდა საიღის რაზმი.

ფრანგები ყოველთვის ვერ ჰხედავდნენ მისთან შეხვედრას. მხოლოდ კარგი სამხედრო მზადების შემდეგ თუ მოახერხებდნენ ხოლმე მის მხარეში შეჭრას, მაგრამ ყოველთვის უკან ბრუნდებოდნენ დაზარალებულ-დამარცხებული.

და თუ თვითან საიდი ითავებდა მათზედ იერიშის მიტანას, ეს ხომ რისხვად მიჰანდათ ფრანგის რაზმებს. და ვინც ცოცხალად გადაჩეხებოდა ამ ბრძოლას—სიცოცხლე ნაოვნით მიჰანდათ.

მოხმადარი ნახტომი.

ბოლო დროს ბევრი ძალები მოემატნენ ფრანგის ჯარებს ჭრილობით აფრიკიდან და ალჟირიდან.

რათა უნდა დაეღეს—უნდა გასტეხონ საიდის რაზმების წინაღმდეგობა.

მავრამ ეს მოხერხდება მხოლოდ მაშინ, თუ გასტეხვენ თვით საიდს.

მას ვერ მოისყიდინა. ეს ხერხი ბევრჯერ სცადეს. მის უნდა ბრძოლაში დამარცხონ: ან მოჰკლან, ან ხელში ჩაიგდონ ტყვეთ.

ამასთვის იყო მოწოდებული ახალი ჯარები საფრანგეთისა.

და ამ ჯარებს წინ მიუძღოდა „ლევგონ ეტრან-ეთა“ თავზედ ხელ-აღებული რაზმები.

მოულოდნელი იყო და სწრაფი ეს სამზადისი, რომ საიდს არ შეეშინა.

წინასწარ უნებლო შეტაკებაში უკანაც დაიხიეს ფრანგებმა, რომ ღრმად შეეტყუებინათ საიდის რაზმი.

საიდიც გათამამდა ჩვეულებრივად მოპოვებული გა-მარჯვებულ და მიჰყვა ფეხდა-ფეხ დევნილ მტერს.

განა ერთხელ და ირავერ გატყუულან ფრანგის რაზმები იმის წინ? მას ესლა რაღაც გასაკვირი?

მისდევს ქარიშხლოვანი თვის რაზმით და ანანიებს სიკოცხებს ზურგ-შეკცეულ მტრის მხედრობას.

სწორედ ფრანგებსაც ეს უნდოდათ და შერჩეულ დროს აუტყდეს ისეთი ძლიერი ხასტივი ბრძოლა, რომ-

ლის მსგავსიც ჯერ არ შეხედროდა საიდს არას დროს.

საიდმა იგრძნო საზიზღი განსაცდელი და ვაჟაკ-სურის თავგამეტებით ერთსა შეეცადა, რომ გასხლტო-მოდა როგორმე ბრძოლით—მტრისაგან შემორტყმულ ცეცხლის რკალს.

ლომი ლომი ეკვეთებოდა, ფოლადი-ფოლადს, ცეცხლი-ცეცხლს. ვაჟაკიც აყვდებოდა თავის დარ ვაჟაკს.

ერთის სიკოცხე ფანდებოდა მრავალ სიკოცხელთა და ბედნიერად დაუხოვავათ ისრადა ისრებს—განეით-ხულთა კორიანტელში.

ბეგრი დაეზო ამ დაუნდობარ შეკვეთებაში.

თვითან საიდა ბეგრს შეანა პირისპირ შეხედოდა და ბოლოს მაინც რჩეული გმირებით გაეარდა ლომი ფრანგის ჯარიდან.

ბინდუნდამა ხელი შეუწყო ბედით მოთამაშეს და გადურჩა მუხათ დატყბილ მტრის რასგას.

ბრძოლის ელვზე კი დარჩა ბეგრი დასანანი ვაჟაკი. ზოგიც ცოცხლად ჩაიგდეს ხელში ფრანგის ჯარებმა.

მეორე დღეს აღარც ერთ ტყვედ-ქმნილ მაროკელს აღარ ვხედავ მტრებზე.

მარგოლზედ წამოგებულნი გასცქერიდნ გატიალე-ბულ სივრცეს...

სამამიეროს გადახდა.

საიდის გმირულმა ბუნებამ ვერ შეიფერა ესეთი მარცხი.

შურის ძიება და სამაგიეროს გადახდა—ეს არის უტყბი ფიცი ყოველი ზებრძოლისა.

სულ მოკლე ხანში თავი მოუყარა ყველა რაზმებს. ახალ-აბლებიც მოემატა ძელთა რიცხვს და ველურის მე-ქართი გაეშვა ლომგული—ჯიუტ მტრებზე.

ფრანგებს არ ეგონათ თუ საიდი ისე ჩქარა გაიმარ-თებოდა წელში და სამაგიეროსაც გადუხდიდა. ამიტომ მოულოდნელი იყო მაროკელთა იერიში მათ ზანაზე.

შუალამის სიმშვიდეში ცეცხლისა და მახვილის რის-ხვით დატყდა საიდი თავზე მოსვენებულ ჯარებს.

მოწინავე რაზმი სულ ამოვლიტა და მთავარ ჯა-რებსაც შეურყია ბრძოლის სიმტკიცე.

გაომებულ ნაღირივით ჯოგში ჩამორეულმა არა-მეხმა რაზმდნი იმხვერპლეს, რამდენს შეანანეს წუთი სოფელი—ვინ დითავლის!

ბოლოს სახელდახელო ნადავლით და ორასიოდ ტყვეთი გაბრუნდნ უკან.

მეორე დღეს ტყვეების თავები ჩაჰყარეს ტომრებზე აჰკიდეს აქლემებს და გამოგზავნეს ფრანგის ზანაში.

—ესე იქიან მაროკელებმა სამაგიეროს გადახდა.

ახალი სამზადისი.

მოუწევებელი იყო ფრანგებისათვის ასეთი მარცხი. მისმა სარდლობამ გადაწყვიტა, რათაც უნდა დაუჯდეს რესპუბლიკას—უეჭველათ მოსპონ საიდი და მისი რაზ-მები. უფროდ სამხრეთ მაროკოს არ ელოდებოდა დაჰ-რობა და მუდლოვება.

სწორედ ამიტომ გადაწყვეტილი იყო საქმის შორი-დან დაწყება:

შეუდგნ ლაშქრობის სამზადისს დაჰყრობილ აფ-რიკის ოთხივე მხარედან. ამ გვარათ შუაში გამოიწვე-დნენ საიდის მცირე-რიცხოვან, თავგამეტებულ რაზმს.

ფეხზე დააყენეს აფრიკაში მყოფი ყველა მებრძოლ ძალე: „უცხოელთა ლეგიონი“, სენეგალეზი, მკედონ ფრანგები.

არ დაზოგეს ტენიკური ძლევა-მოსილება: ტყვის მფრქვევლები, საველე მსწრაფლ-მსროლელი ზარბაზნე-ბი, ჯავშნიანი ავტომობილები და სამხედრო ჰაეროლი-ნები.

საიდაც იცოდა, რომ მისი გამარჯვება სრულად-იც არ ნიშნავდა ფრანგების ხელ-აღებით დამარცხებს. იგივე ისვენებდა, მაგრამ თან იკრებდა ლალს უმანკო ქო-ჩორა ბიჭებს და სწერთინდა რაინდულათ, რომ საჰაერო წაშში ფოლადის მკვეთრი ისარივით გაეტყურცნა იგინ ფრანგების მრავალრიცხოვან ჯარში.

ბაღაფუშები ბრძოლა.

დამთავრდა სამზადისი.

სასტრის გადამწყვეტულებით გაემართნ ჯარები მო-გადორიდან, ელგოლადან, მაროკოდან, ვეკიდან.

ერთად უნდა შეეყარონ სამყედრო-სასიკოცხლო შე-ჯახებისათვის საიდის ოაზისთან.

და ერთ განთიადზე მთელის ძალ-ლონით შემოაბრ-ყეს ბრძოლის რკალი საიდის არე-მარეს.

დაიწყო სამხედრო-სწრაფი შეკვეთება ერთისა ათთან. თავისუფლების ლალ მდინარისა—უძღბე, უძირო ოკე-ნისთან.

აქლემზედ რაინდულათ გამოწყობილი უდაბნო—ო-რბის ფართოსანი ისარივით ეკვეთება ფოლადში ჩამოსხულ ვეკოში.

მუხარადი იღეწება—ჯავშნეზე. ხმალი ტყდება—ზარბაზნეზე. ლომი აყვდება—მგლების ჯოგს.

ვაჟაკი—ვაჟაკს სპობს. სისხლი-სისხლს ჰტეფს. სიკოცხე-სიკოცხეს სკედილათ ატყეფს.

უზინო ტყეა—მიხანში სქდება. მოქნეული მახვილი—მხარა არა სცდება. დაკეცებული ცეცხლი—ხანძართი იქცევა.

გაზობილი მჭერდი, დაწვეტილი მკლავები, მოკრილი თავი, დამსხვრეული იარაღი, ცეცხლი და ნანგრევები, ყოფილი, ქუბილი, კენესა და შერევა—ერთმანეთში ირევა. გაჭრა ჭეცხანა, ცოლი და შვილი, ზღვა და ხმელეთი.

დაბურული თავი, სასტიკი გული, აბნეული თვალები და მოთარეშე მკლავები—მხედავენ მხოლოდ ერთს: — თუ არ მოჰყოლი—თვითან მოკედები!

— თუ არ გაიმარჯვე—გელის სამარე!

დაიბნა, დაყრუვდა ცეცხლ-მოდებული, დამათვრალი სიყრე, ვეჯაცის გულივით ზანზარებს გარემო და ჰქუხს უღანოც დამფრთხალი ლომივით.

ამ ცეცხლისა და ფოლადის, სელისა და მკვლევის დაუზოგავ კორიანტელში გაღასწყდა ბედი საიდის გმირობისა.

ლომ-გულებისაგან შემდგარი მისი რაზმი უმეტეს ნაწილათ ბრძოლაში ამოიყვლიტა. მკირედა ჯგუფმა კი ვეჯაცურის თარეშით გაიპო გზა სამხრეთისაკენ.

თვითან საიდი კი ბრძოლის ქარტეხილიდან უცნე-

საიდს ეკითხებიან:

— რათ დახოცე ტყეები?

— დაუნდობლობა თქვენგან ვისწავლეთ.

— თქვენ რა ღირსი ხართ ველურებო, რომ ფრანგის ჯარის-კაცს თავი მოჰკვეთოთ?

— თქვენ ჯარის-კაცებს რომ შესძლებოდათ გაცოცხლებო, თვითოველ მათგანს ხუთჯერ გადაგდებინებდით თავს.

— რათა ველურო?

— თვითოველ მაროკკელი მებრძოლის თავი ხუთ ფრანგის სიცოცხლეთ არის დაფასებული. ჩვენ ანგარიშში ევრი ფრანგის თავი გვაკალია კიდეც.

— სად არის კოლონელი დიუპრე?

— პირველათ მას მოკვდეთ თავი.

— იქ ვერა ენახეთ.

— დაჭრილი იყო, სახე შეშლილი და ვერ იცნობდით.

— ის რომ ცოცხალი ყოფილიყო, შენც შეგპრებოდა სიცოცხლე.

— განა ისე ცოტა მიბრძოლია თქვენს წინააღმდეგ რომ სიცოცხლის შერჩენის იმედი კიდე მქონოდა?

— შენ კიდეც შეგიძლიან გადარჩე სიყვდილს...

ლენინის ურ გმირ. ნახ. ა. ნადარეშვილისა.

ბელათ გადარჩენილი ტყვეთ ჩაუფარდა გამარჯვებულ ბტერს.

ფრანგებმა დაარბიეს მთელი ოაზისი, აღგავეს ყველას სახლ-კარი და საიდთან ერთად ტყვედ წაიყვანეს მისი ხედი ლომიც.

— პარიზის ზოოლოგიური ბაღს მოუხდებდა ნადავლათ წამოყვანილი ხედი ლომი აფრიკის უდაბნოებიდან!

ორი ლომის დაბრუნება.

მოქანტულ ლაშქარს შესვენება ეჭირებოდა, ამიტომ იმ ღამეს ალაგობრივ დაისადგურეს.

მხოლოდ საიდის სახლი გადურჩა სრულ განადგურებას და ფრანგის სარდლობაც იქ დაბინავდა.

— რა ფასად.

— გამოცხადე, რომ ემოჩილები საფრანგეთის ძლიერებს და შენმა გაბნეულმა რაზმებმაც შესწევითონ ბრძოლა.

— მაოკკელები მე მემორჩილებიან მხოლოდ ბრძოლაში და არა ფრანგებისადმი დამონებაში. ჩემს მოწოდებას ახალი ბრძოლისთვის ყველა გაიგებს, იარაღის დასაყრდელ კი არავენ, არავენ!

— მაშ ალარ გინდა სიცოცხლე?

— თუ კი დაგეცემათ გადარჩენილი ჩემი რაზმები და გამანათვისებლები, ან ვინებთებ დროს და მე თვითონ გაგეცევი, მაშინ კი მიწადა სიცოცხლე, რომ ახალად გემბრძოლოთ თავგამებებით—სასიყვდილოთ...

— მიიღებ წესაფერ ჯილდოს შენ დაუგეშაობისთვის!
— თქვენგან სხვა წყალობას არც ველოდები!
— ამაღალ იფიქრე კიდევ. დილაზე კი გადაწყდება შენი ბედი სამარადისოდ.

— ეხლავე შეგიძლიათ მომხადოთ ვალი! დილაზეც საიდს—საიდით ნახავთ!

— მაინც დილაშდის დაგაცდით კიდევ! მეგბ შესცვალა შენი ველოდო ჯიუტობა!

საიდო წაიყვანეს და ჩაჰკეტეს ერთ დარბაზში. იქავე იყო გალიაში გამოწყვედილი მისი ხვალი ლომიც.

ორი ლომის მარტოობა.

საიდის მაღალ გალავნიან ეზოში დაბინადვდნ ლამის სათვეათი მკვიდრი ფრანგები.

რამდენი იყვენ იქ? ასი, ორასი, სამასი? არავის დაუთვლია.

მთავარი ლაშქრის დანარჩენი ნაწილები კი ეზოს გარეთ იყვენ შემოშორებული.

განთერ გალავანზე დადიან დარაჯები.

საიდის კარებსაც უყენია საკუთარი დარაჯი.

ლამის ეპო გადის მძიმეთ, უნდაგარიშოთ, ბოლმია-ნათ.

საიდს რა დააძინებს!

მშუოთარე იმისი სული აღმოსავლეთით დინჯ ნაბიჯებში ჩაბორკილა და ისე დადის კუთხიდან კუთხეში...

კუთხიდან კუთხეში.

მშვერი ლომიც. ვერ არის მოსვენებული თავის რკინის გალიაში და იგივე დადის მოუსვენარად კუთხიდან კუთხეში.

ხან და ხან შეჩერდება. შეზღუდვას იგი მღუშარე საიდს და ვერ გაუგია-რა მოხდა იმის ვარაუდით?

რათ იყო დიდიდან სადამოძღვის ისეთი საზარელი პეპა-ქეხილი, როცა იგი გრგვინავდა, ჰკვენტავდა თავის ჯაჰეს, მაგრამ ვერ დაეწყვიტა? (საიდის ფოლადის ხელს ისე მკვიდრათ დაება იგი.)

ან ეხლა რათ არის მოუსადარად რკინის ჩაშვებულ გალიაში?

რატომ არ გაულებს საიდი კარებს? რატომ არ ეხვევა და არა ჰკოცნის?

რატომ არ აუხსნის საიდუმლოებას დღისა და ღამისას?

რათ არის თვითან საიდი უცხო, ცივი, მოსაკარი? თვითან საიდი შეჩერდა ხამუშ-ხამუშით და უძქე-რის თავის ლამაზ ლომს.

და რას ფიქრობს ლომი ლომზე?—რა გაიგებს მათ გულის მეტეს? რა გაიგებს უდაბნოს მკერე? დადიან. სღუშან.

იქანცებან.

არ ჩერდებიან.

ასე ატარებს ორი ტყვე ლომი ლამის წყევას, მის სიპირქვეშას.

ჰკითხეთ საიდს.

— ორ ლომში რომელი უფრო ბედანერია?—იხ, რომელიც გათვნიხისა დაღუეს სულს ფრანგის მხვილ ქვეშ, თუ ის—რომელიც მთელი სიცოცხლით ტყვეთ იქ-ხება საფრანგეთში?

მაგრამ ვეცხმას პასუხი:

— ლომს—ლომის ბედი ვერ შეხარბდება!

ლომების გოლო.

უშვე განთიადი შემოგებარა სუსხიანათ—არე-მარეს. საიდი დაიღალა და ამოცანით მისჩერებია თავის ლომს.

ლომიც მოქნილათ დადის. გავლით შეზღუდვას საიდს, თითქოს ყოველ ნაბიჯში ეძებს რაღაცა ვაშლილ ნახტომს და რა შეეჯახება რკინის კუთხეს—ყალბზე შემდგარი უქანვე ხტება.

საიდის სახეზე გაბრწყინდა რაღაცა გადაწყვეტილება.

თანაც უნდა გამოეშვიდობოს თავის ლომს.

ასწია კარი რკინის გალიას.

მშვიერი ლომი გამოხტა მარდათ და მორათო სირბი-ლი ცალიერ დარბაზში.

საიდმა დაიჭირა. მიუღუქტა. მოეხვია.

დიდხანს უტყობა დანის პირად ჩაწურულ თვალებში.

მერე თავის მხრებზე აყალუქულ ლომს გაულო ხახა და ჩაულო თავი შიგ.

— ლომმა შესჰამოს—ურჩენია, ვიღრე ფრანგის გე-რავმა ტყვიამ მოუღოს ბოლო.

მაგრამ ლომი ხმას არა სცემს.

საიდი გავდებებს თავისგან ლომს. მოიხდის ქუდს და იმითი დაუწყებს დევნას გახლებულ ნადირს.

უნდა—გალიხიანოს, თავი შეჰამოს, იმიტომ სდე-ნის ისე ვაშვადებით, ისე ჯიუტათ, ისე უშიშრათ...

ლომი კი ზარ-დაცემული საიდის გამბედაობით შეძრ-წუნებულ დახტის კედლიდან კედლისკენ და სქეჰეს, გრგვინავს თავგატეხებით.

მის ქვეა-გრგვინავსთან ზანზარებს სახლ-კარიც, ზან-ზარებს გული და განთიადიც.

საიდი დაითრი თავის ძლიერებით და უფრო ახე-ლებს უდაბურ ნადირს.

დასდევს, დაჰკიცის, აფრთხობს...

შეზინებული ნადირიც გააფთრებით დახტის კუთხი-დან კუთხეში და მისი გრგვინავი არყვებს ყველაფერს მთელს გარემოში.

დარაჯი შეშოვთადა:

— რა ამბავია საიდის დარბაზში?

გაალებს კარებს, რომ გაიგოს რა ხდება იქ და უც-რივე შეტრიალდება მთელი ქვეყანა.

თავ-აწყვეტილი ლომი ელვის სიმკვეთრით ეძგერება მას და თავ გაღუქვილს ძირს დაანარცხებს.

სისხლ-გაღებულ ნადირი უფრო გამბედა და იალ-ლის დანახეზე და ასხლებულ ისარივით გადაეშვა ძირს ეზოში.

ასეთ ნადავლს კი არ ელოდა დამფრთხალი ლომი. იგი ეშვება პირველ მხვერპლს.

მეორეს.

მესამეს.

გადიარია ნადირი მძორების გლეჯაში. უფრო და-ითრი სისხლის მორგეში და შეერია ხალხის ჯოგს სა-შინელ რისხეასკით.

საიდი თან გამოჰყვა. შედგა მაღალ გალავანზე და იქიდან სცემს თავის ლომს გადამრეც ყოინას:

— ეგრე ლომო!

— გენაცვალე გიყ ფადარში!

- დაგლეჯი ყველა!
- არავინ გაუშვა!
- იყარე ჯავრი!
- აბა შენ იცი!
- გიჟო ლომო!
- ძლიერო ლომო!
- ზეადო ლომო!

ლომი კი დაჭკრის დამფრთხალ ფრანგებში:
ვის მუცელს ღადრავს, ვის თავს უჭეჭავს, ვის კლა-
ვსა ჭლეჯავს.

ჰყენესიან, ყვირიან, გარბიან.
ერთმანეთში ირგვიან, ეცემიან. იღუპებიან.
თბილ სისხლით, წითელ სისხლით, უხვი სისხლით
გარეული ლომი კი უფრო მეტის სიმკვითრით, მეტის სიმ-
კაცრით ეჩვევება ათსა და ას მსხვერპლს.
ასეთი თარეში, ასეთი დღესასწაული ჯერ არ შეხ-
ვედრია მას მთელ სიცოცხლეში.

ამ კენესა-ვაგლახში, საზარელ გოდებაში მაინც ფო-
ლადის ზარივით გაისმის საიდის ყიჟინა:

- ეგრე ლომო!
- ჩემო ლომო!
- ყველა დილაღრი!
- ყველას შეიანე აქ შემოჭრა!
- არავინ დაზოგო!
- დალიე სისხლი!
- თბილი სისხლი!
- ფრანგის სისხლი!
- გენაცვალე ლომო!
- ზეადო ლომო!
- საერთო ზარ-დაცემის შემდეგ უკვე ვილაკები

გონს მოსულან.

გალავანის მეორე მხარეს ჩამწყრივებული ჯარის-
კაცები ზედი-ზედ ესვრიან ტყვიებს წითლად მოთარეშე
ლომს.

იგი დაიჭრა კიდეც ბევრგან, ბევრგან, მაგრამ იგი
მაინც დაელავს და ნახტომით ნახტომზე—მსხვერპლს
მსხვერპლზე უმატებს—

დაგლეჯილთა კენესა, შეშინებულთა კივილი, ტყე-
ვის ლაწი-ლუწი, ლომის ბღენია და საიდის ყიჟინი შე-
მაძრწუნებელ ზარსა ჰქმნიან მთელს ოაზისში.

პირველის ჭრილობებით სულ-გამწარებული ლომი
უფრო გააფთრდა და იმის მსხვერპლსაც აღარ უჩანს სა-
თვალავი.

მაგრამ ზედი-ზედ მიღებული ჭრილობით მასაც მი-
უწედა თან და თან.

ბოლოს ტყვიებით დაცხვებული დაემხო და მორთო
ქუხილი. მაგრამ აღარ დასცალდა:

შემდეგმა ტყვიებმა გაულადრეს გული და შუბლი.
სიხარულით გალოთებული საიდი ჩამოხტება ძირს,
მირბის ლომისაგან დაგლეჯილ გეამებზე.

მირბის ლომისაკენ.

მივა და ჩაეხვევა მის წითლად შეღებულ სახეს, მის
სისხლით დამბალ ფაფარს.

ჩაეხვევა ტყვიებით დაცხვებულ მის განიერ მკერდს
და ჰყოცნის თვალბნებში.

ჰყოცნის ძველებურათ, საიდურათ...

ჰყოცნის მადლობით...

ვაეცაკურის მადლობით...

ამ დროს რამდენიმე ტყვია საიდსაც მოხვდება
ზურგში და შეჩერდება მისი სიცოცხლე ლომის ხვეწაში.

ასე მოკვდა:

საიდი ლომი და ზედი ლომი.

ორი ლომი—

ერთმანეთთან გაფიცული—

სიკდილ-სიცოცხლით.

ლევ. მეტრეველი.

მატეოტის საფლავები.

იტყვიან: „ერთხელ მყინვარმა
მთებს უხმო თავისთანაო.
არ დაჰდგეთ მოუვალეები,
საქმე მაქვს იმასთანაო“.
თქმა და — მოჰხეტია ლაშქარმა.
ჯერ მსვავის არა ნახულა:
სულ ზორბა ბუმბერაზები,
სულ საუცხოოდ დართულა,
თითოს ვერ იტყვს ცა-მყარი
იმტოლა აყუდებულა!
ნეტავი ამათ ღედებსა,
არგი ჰყოლიათ ძეგები.
ზოგთ ჩაქნად მთები ჰხურია,
ფარად უპყრია კლდეები,
დადგა, დანათდა ირგვლივ
ზურმუხთ-ალმასის მზეები.
ერთუფთხედ შეჰდგა ლაშქრისა
შუბ-მუზარადის ჯორღები!
ჰდგან ღირსეულად, დინჯადა,
დარბაისლობით ჰმშვენიან,
შეჰხედვენ თავის ბატონსა,
ლალის ბრძანებას ელიან.
ის კი იქავე მღუმარედ
ჰდგას, ნისლი შეუხვევია!
ბოლოს თვითონვე შეჰქადრეს:
„რად გვეყებათ მიზეზიანად?
რადარა რას გვეტყვი, ბატონო,
რადარა გნახათ მზიანად?
ჩვენ თუნდ სულ თავებს დავებოცთ,
ოღონდ თქვენ გყვანდეთ სვიანად.“
თითქო ვერ შეჰწყვდა მყინვარსა
ნათქვამი მხურვალეობითა;
იდგა ზე აუხედავი,
მოკლული მღუმარებითა:
მემრეღა საღმე წარმოჰტევა
შუბლშეგირით, მწულხარებითა:
„მე ის მაწუხებს, ვეებო,
ცული მოვიდა დროება.
მეფის და ტახტის ერთგული,
ძვირადლა მოიპოვება.
მეფე რა მეფე ლაა, თუ
არეინ რას შეაპოვება?
თუ არ ჰსურსთ, მეფის სახელი
ძალად რად უნდა ჰზიდოსა?
მეც ჩამომიყარა, არ მინდა,
წაიღეთ თქვენი იყოსა,
თუნდ სხვას უკეთესს მიეცით

და თუნდა ისე იდოსა.
ჩემი ტახტი და გვირგვინი,
რაც შემიტყნა მკლავითა,
მევე დამრება და არცვის
მიეცემ ცოცხალი თავითა.
ვინც გვეყოლებათ უყიდეთ,
ან აშოვნინეთ ძალითა.
„ნეტა რას ჰბრძანებთ, ბატონო“,
შეჰსძახეს მთებმა მაღალა:
„ერთიც თქვენია, მეროც
და უნდა გქონდესთ მარადა.
ვერცავინ ნებით წავიღებსთ,
ვერცვინ ჩამოგყრისთ ძალადა.
მხოლოდ კი უნდა გვიბრძანოთ,
ვინა გყავსთ სისხლის მღვრველი;
გაევიგოთ ერთი, ვინ არის,
ის ჩვენი შემაიცხვენელი,
მეფის და სახელმწიფოსი
მშვიდობის დამრღვეველი?“

მყინვარი.

თრიალეთია.

მთები.

გვიბრძანეთ, რა ჰქნა იმ უთავბილომა?

მყინვარი.

ისა რომ ხარკის მოკვმა
ან წლიდამ აიღო ირღომა.

მთები.

რამ გადარეია იულა,
რამ ეშმაკ-ქაჯმა იტომა?

მყინვარი.

მე ეგ არ ვიცი. ამას წინ
კაცები გავეუზაენია,
ათას, ათასი ხარ-ცხვარი
საწოლად შევეუთავლა.
იმას არც რამე მიეცა,
მრავალიც ეცა, ეგინა.
გამოეყარნეს. ჩემს თავზედ
მთელი ქვეყანა ეციან!
რა მომცა თქვენმა ბისონმა,
კარგი რა შემაძენია?
ის, რომ ერთს ვილაღ კაცუნას
მასხარად ამაგდებინა?

ახ, ერთი იმასი. თავი
ხელთ როსმე ჩამავდებინა!

მთები.

ჩვენ ის გვევონა, ბატონო,
რომ დარდი გქონდათ სხვისია.
იმავხელ ხელის გაქნევა
რა თქვენნი საკადრისია?
როცა მავახელ გავსაჯრით,
თავი სადღა გყავსთ ყმისია?
უხბრეს მთებში და მიბრუნდენ;
სიტყვა არ უბევრებიათ;
ქაბუცხე თრიალეთისა
წუთსაც ვერ გამავგრებიათ.
ისე ხელდახელ ასწივს;
ნაღმიც არ მოჰნდომებიათ!
თვით თრიალეთი კოლშვილით
ღიბატლასით მწვანითა
მოსილი, ხელშია ჰყვანდათ
იმვე მოკლე ხანითა
და მყინვარს ხელფეს შეკრული
აახლეს ტახტრევიანთა.
მყინვარი ჰხედ ეს საქვსა,
გან სიტყვას ცალიერასა.
ჰხედავს ცხვარ-ძროხით საესესა
კლდეღრიან დარიღლასა.
ჰხედავს მის ალამ-დროშებზე
თვის ფეხთ წინ დალაგებულსა.
უთვალვე ოქროს და ვერცხლსა,
იქვე დაგროვებულსა.
მაგრამ მას სიამოვნების
ზედ არაა შეენჩნევოდა.
შეყვარებული მზის სხივი
შეტრფოდა, შეეღვოდა.
მაგრამ ის აგრეც ვუღდა:
ღვეჯიკს რა მავეროდა!
ცას რისხვით, ხმელეთს სიდიდით,
ნზეს შტვით შაპტლებოდა
და ღვიძლი შვილიც სიმალლით
მამის ვერ აპტირებოდა.
ლაშქარი გამჟავებული
მეფის ბრძანებას ელოდა,
მან ერთა მიჰხედ, მოჰხედა,
პირს ზიზღი გადიდიენა
და მკეხედ უთხრა მოყმეთა,
თითქო გულს რამე იწყნა:
„იქით მომაცათ ცხვარ-ძროხა
და ეს ქვარიეც ყველა!
სულ თქვენთვის მიბოძებია,
წადით, გაიყავთ ნელ-ო.
მე დამრჩეს ბაირახები
და ვიწრო დარიალაო.
იმ მყუდრის ლეკვიც ერთ ერთი
შველდა აქ გამიწირეთა.
სხვა დანარჩენით გააგდეთ,
თვალთ ნუ მაშინჯვინებთა!“
მთებშიც უარი არა ჰქცევს

საჩუქრის მიღებაზედა
და დაბლა თავი დაუტრეს
მეფეს ამ ბრძანებაზედა.
თრიალეთს ვაჟი წაართვის,
გაჰწირეს მეფის კარზედა,
თვით მას ხელფეხი გაუხსნეს,
გაუშვეს თავის გზაზედა.
ასე უღმერთოდ დამცრობა
მწირს მგზავს მოღვა ცეცხლადა.
მარტოლა ღმერთი იფიქრა
თავისუფლების მცველადა.
კოლშვილი, ვინაც პირველი
გლახა შემოჰხედა ხელადა,
მას ჩაბარა, თვითონ ღმერთს
ეახლა საინგნელადა.

ზამთარი აყო გამშალა.
ჰთოვდა. გადილო წვიმიანთა,
ხეებზე თეთრი ბარდანი
შეცვლილა ვერცხლის მძივითა.
ერთს წუთის ყვავილ-ბალახმა
გამოიხედა ღიმილთა.
ერთს წუთის მთასა და ბარსა
პირი შეეყრა მწვანემა
და უფლის საგალობელი
დაჰძახა არეშარემა!

ღმერთს დაებარა მთათ მეფე
თავისთან, არ მასულოყო
და გასარჩევად საქმისა
თვითონ აქ ჩამოსულიყო;
მთები შეყრილან იმის წინ,
წასულან მძიმე ფიქრშია
და თვითონ მერჩე შვილიც
მოსჩანს ჯანლსა და ჩრდილშია.
ღმერთმა უბრძანა „მყინვარო,
ემავრე რადა ჰმერებია?
სხვა ავცაობა არ გეყო,
რომ მეც კი მეურჩებია?

მუ-ნვარი

თუ გეურჩენით, ურჩობა
მსურდა სახემი გქონოდათ;
როგორც მე თქვენთვის, სხვაც ჩემთვის
ისე ფიქრშია გყოლიდათ.
იმიტომა ვარ ხელშეიფე...

ღმერთი.

იმიტომ არა ჰელავდევ
ავთან კეთილის მტელსაცა
და მათთან არ ჩამატანდე
მეც, თავის შემოქმედსაცა.

მყინვარი.

თუ მეთხავთ, კიდევ მაუბნეთ,
თორემ აქ რისთვის გინდოლით?
ვინ დაგიშლიდათ. განაჩენს,
რაც გასურდათ. იმას იტყოლით.
ჩანს ჯერ თქვენ არაფრად ავდებთ

თქვენგან ნაბოძებს გვირგვინსა,
რომ კაცმა ბევრი გაჯელოს
ხალხის სულმოკლე წუწუნსა.

ღმერთი.

არა, უმაწვილო, იგი მე
შენთვის არ მიბოძა!
და, რომ მომცემი იმისა
შენ მაგრე დავიწყებია;
ძალიან ცუდად მოგსვლია,
ქარვად არ გინებებია.
შენ რაღაც ტუტუტ ფიქრებით
გამოგტენია გონება.
და ფეხის ტყლაპად გინახავს
ხალხის თავი და ქონება.
კიდევ იმიტომ ჰპარპაშებ,
როგორც ზამთარი ქარითშ
და ხალხის საცხოვრებელი
წაგილავს ნიავე-ღვარიშა.
შენ რომ ჰზიხარ და წამუწუმ
იძახი: „მინდა, მინდაო!“
რატომ არ ჰფიქრობ შენგანა
ერს კი ალარა უნდაო?
შე დალოცვილო, შეთვის რომ
საქმილადი ოქრო ყოფილა
მას ჰური მინიც დაჟდევ,
მითომ მზხივარა ყოფილა.

მეინვარი.

რადარ მიბრძანებთ, რა ვიცი,
რას უნად ღრიგობასა?
მითომ რას ჰნიშნავთ ცუდს ჩემში
საქმეს თუ ავპირობასა?

ღმერთი.

ესთქვათ, საქმით მშვიდი კრავი ხარ,
სიტყვით—თაფლი და შაქარი;
არცა გჰირს ავმუცელობა,
არც სხვა მისთანა, რაც არის.
მაშ სიმოკლისთვის ეს მითხარ,
რა ჰქმენ, რად მოიხმარევი,
რაც რომ თრიალეთს ამას წინ
წაართვი, მიებარევი!?

მეინვარი.

აღიდებულის მდინარის
წყალი წყალმავე დალია.
რად მიკიჟინებთ მაგასა,
თუ თქვენში სამართალია?

ღმერთი.

თუნდ საცაუნდა ყოფილა
ერთხელ წყლის დაღუღლია.
მაშ სხვა საღაროს გედება,
რაც ხარკად აღებულია!?

მეინვარი.

მე საღაროში არც რამე
მიძევს, არც რამე მდებია.

ღმერთი.

არც მე მაქვს ცალკე საუნჯე
ასაღებ, გასაღებია.
მაგრამ გაჰხედ: მაღლა ცა,
დაბლა ხეული და ზღუებია
ამით საესებას რომელი
საუნჯე შეიღარება?
ან უკეთესზედ სიმდიდრე
რომელზედ მოიხმარება?

მეინვარი.

მე მახედ მეტი არ მიდაე,
რაც მჭირებია ჩემდა.
მეფის და იმის ღრსების
შნოების შესარჩენდა,

ღმერთი

მუქთახირობას ჯერ მშურის
ფლტკრის კეკა წინაღუდგება.
განაღამც ღმერთის და კაცის
იმას ვერ შეურიგდება.
თუ კი მეფობით საქვეწო
საოგო არ აღესრულება,
მაშ ვის რად უნდა: ფუქია
იპისი დანიწულება!
არა?—პასუხი.. და მერე
ერთი რამ დაიდინება.

მეინვარი.

წვიმის მტკს რს იქს ღრუბელი
საადროდ დამზადებელი?
და სისხლის გარდა გმირისა
ხმალი, ზეამღებელი?
მაგრამ ერთხელე ჰჯობია
მოხდეს, რაც მოსახდომია.
რალა შიში და ძრწოლა,
როცა ჩართული იმია?
რაც ვის ფეხებში გიფეერთი,
ჩემთვის ისიცა კმარია.
ტყვისა და თავილუღლის
ყოფნა რა შესადარია?

ღმერთი.

დიხ, უმაწვილო, როდესაც
შენს სიტყვას ერთი ჰპირობდა,
მის უფლებზედ შენი კეკა
მაშინ რატუარ ჰგონობდა?
განა რომ დახშული გკონდა
მაშინ გონების თელეგი
და, როს საფრთხეში ჩავარდა
შენი, გააღე კარები?
ამიტომ ცა და ქვეყანა
ისევ მართლს მებაროს.
შენ კი ტახტი და გვირგვინი
მეფისა ჩამოგვეყაროს.
გული ძვალ ღმერთს და თავზედ
ყინული გადაგეთაროს!

იტყვიან, რაწამს მყინვარი
ღმრთის წყევლით თოვლმა დაჰფარა,
მთანიც წაჰსვლიან და ყველა
იმის მოლადელ გამხდარა!
ის კი ცა ქვეყნის ზღაზედ
დამდგარა დევემირივითა;
ჰდგას და ერთმანეთს აშორებს
მურვანის ეკალივითა
მალმალე ხშირი ღრუბელი
ჩამოეხვევა თავზედა.
ან ჩამოჯდებო არწივი,
გადამაყალი ცაზედა.

ან შამოჰყვდნებს ყორანი
მაგნე, ამაზრუნს ხმაზედა.
თერგის, პატომრის ჩოჩქოლი,
ბრძოლა, ხმა საყვედურისა,
ოხრა და კვნესა შვილისა,
მამაზედ უმადურისა
ისმის, ჩქრო და ჩქრო ტირილიც
მოედინება ყრუვად.
მყინვარს კი მითონ არ ესმის,
არ ივლევს ბაბუადა.

ბ ა ჩ ა ნ ა .

ბაჩანა.

(ორმოცი წლის სალიტერატურო მოღვაწეობის გამო)

ბაჩანა (ნიკო როზიკაშვილი-ძმა ვაჟაფშაველსი) დ. 1866 წელს, ფშავის სოფელ ჩარგალში მღვდლის პავლეს ოჯახში, მღვდელი პავლე განათლებული და ნიჭიერი ადამიანი იყო, ბაჩანას გარდა ქართულ მწერლობას მან გამოჰზარდა ვაჟაფშაველა და თ. რაზიკაშვილი.

დღეა გულქანი არა ჩვეულებრივი მოყვარული ადამიანი იყო და მისი სიყვარული ვრცელდებოდა ყველა უწყვეტ და გაქირებულზე. ამავე დროს ის იყო მოყვარული პოეზიის და ბუნების, მან არა ნაკლები გავლენა იქონია თავის შვილებზე, რომელთაც არა ჩვეულებრივად გააღმერთეს ქართული ბუნება პოეზიაში.

ეკრძოდ ბაჩანა დიდის გავლენის ქვეშ იზრდებოდა და მისგანვე ჰქონდა შეყვარებული ხალხური პოეზია.

ბაჩანამ პირველ დაწყებითი სწავლა ჩარგლის სოფლის სკოლაში მიიღო. აქედამ 1880 წელს გადაყვანილ იქნა გორის საოსტატო სემინარიაში, რომელც 1885 წელს დაამთავრა და ამავე წელს მასწავლებლად სოფ. ვეჯინში დაინიშნა. 1890 წელს ზესტრეთში გადავიდა და ბარისახოში მასწავლებლობდა 1900—1918 წლამდის. ფშავეთში მასწავლებლობდა მღაროსკარს და ჩარგალში, 1918—1920 დუშეთის უმაღლეს დაწყებით სასწავლებელში ქართულს ასწავლიდა. ამ მოკლე ხანში დიდი პატივისცემა, სიყვარული დაიმსახურა მოწაფეების და ადგილობრივი საზოგადოების, რომელმაც 1918 წელს საიდუბოლეო სიღამოც მოუწყო. 1920 წლიდან ბაჩანა ჯერ სიღნაღის უმაღლეს დაწყებით სასწავლებელში ქართულს

ბაჩანა თავისი ოჯახით.

ენის მასწავლებლად და მერე 1923-4 წლამდის ბოდბის ტექნიკუმსა და პარტსკოლაში. მდგომარე წელს ფილტვებისა და გულის ავადმყოფობის გამო მასწავლებლობა მიატოვა და სამსახურს გარეშე დაირჩინილი, სცხოვროს სოფ. ქვემოქედში.

ბაჩანას ლიტერატურულ ასპარეზზე გამოსლა 1884-5 წლებს ეკუთვნის. ამ ხანში დაიბეჭდა მისი ლექსები: „ფშაველი ქალის ტირილი“, „ვინათჱვა საჭარფეოზედ“, „ტყვის სიმღერა“, „მუხა“, „მოლოდინ-მოლოდინშია“, პირველი მისი მოთხრობა „კოლო“ გაზეთებში 1885 წელს დაიბეჭდა.

ბაჩანას ლირიკულ ლექსების გარდა ეკუთვნის პოემები: „თაღლაურა“, „ძეგლი ცოლ-ქმარი“, „ვატყის დარდი“, „კოტი და ჩიტები“, „სიზმარი“, ლმერთი და სულა“, „სურათები და მოწვევები“.

მისი პროზიდან ცნობილია: „დღის ტირილი“, „კოლო“ „ეღემის უყვანების ყვავილები“, „სიყვარული მთათა

ქალის და ადამიანის“, „მონადირე და ყორნები“, „მოლაღობა ძალი“, „მეგობრობა“ „ლოვემძვარა და მამალი“ და სხ.

მიუხედავად ავადმყოფობისა და დიდი სიღარიბისა, რომელიც მან ყაწვილობიდანვე განელო ღელსაც ცნერ-გულათ განაგრძობს ლიტერატურულ მუშაობას.

ბოლო ხანებში მან დაამთავრა იუმორისტული მოთხრობა „ციხელა“ და რომანიული პოემა „მთაბარში“, რომელშიც ასახულია გარდაცვალები ხანა რევოლუციის, როგორც მთავი, ისე მარად.

ბაჩანა ცნობილია აგრეთვე როგორც საუკეთესო საბავშვო მწერალი. ამ შემთხვევაში, როგორც მას ისე, მის ძმებს-ვაჟს და თედო რომაიშვილს ბადალი არ ჰყავთ ჭირთულ საბავშვო ლიტერატურაში მისი მონაწილეობით დაეალებულია ჩვენი საშუალო ეტრანდები: „ნობათი“, „ჯეჯილი“, და „ნაკადული“ სადაც ის მათი დაარსების დღიდან თანამშრომლობდა.

ალექსანდრე გომი.

რეპონენა

რაც იყო წუთი, ამაოება,
შენ გაატანე წარსულ დროებას.
რეპონენა-ბავშვი! შენ გძინავს ახლა
მარადისობის მკლავებზე, მალა!

ალარ შემოაქეთ რომის კარებში
მღვდელე მონებს მოზაიკები.
ფითრდება ოქრო სხვა ავღურებში,
სადაც გრილია ბაზილიკები.

სისოელის ხანტი, ყრუ ამბორება
თაღებს ატირებს ცრემლითა ზანდებით.
სარკოფაგების მწვანე ზმორებში
შევ დედოფლები და წინდახები.

განსასვენებელ დარბაზთ კრებული:
ცივია მათი ამაყი ჩრდილი,
რომ გალის ცეკრა გაღვიძებული
ქეის არ მოედებს ცეცხლით და სილით.

ზღვის მიჭყეულის ჭკრება ზორი ბზა,
ციხის ჯებირზე-ვარდების რკალი,
თაყის კუბოში თიოდორიზმა
რომ არ ინატროს ყიფნის გრიგალი.

სახლი და კაცი, ტვერი ყურძენის
სამარცხავით სღუმს უნებურად,
მხოლოდ სპილენძი ლაითიზა ენის
რეკავს ლოდებზე ისევ მეფურად.

მხოლოდ რავენელ ქალწულ თივლებში
კიდევ აფრქვევენ უცხო სინაზს
და სევედიანი იღუპალებით
კიდევ გლოვობენ გარდასულ ზღვაზე.

სი მოდის ლამით-ლანდი მფლობელი:
მომავალ დროებს თითქმის გამხდარი:
დანტეს აჩრდილი ორბის პროფილით,
ახალ სიკოცხლის ბაირბატარი.

ვალერიან გაფრინდაშვილი.

Correspondans.

ახლა, როდესაც ყველაფერი ისე ცხადია,
როგორც რომ ვიწრო მარტოობა სისაფლაოზე...

(მე კიდევ მახსოვს ჩემ ხალხზე შენი ცრემლები
და შევედრება გადარჩენის და სასწაულის
მე აღარ მინდა ზამთრის დღეებს მიეცე ოცნება

განუშვარტებლათ.

(მე კიდევ ვფიქრობ შენ ცრემლებზე, პატარა ბავშვო!).

აქამდის მიყვარს შემოდგომის გამოხურება,
და მოლოდინი უცარი ზამთრის თავდასხმის
როს გაიღვიძებ და ფანჯრებში შემოვლავლება
თეთრი მირაჟის სიმანონი მკაცრი, სპეტაკი.

(მანაც მაყვარებს, როგორც ხედავ, მკირე ამბები,
ასე უბრალო).

და სწორედ მაშინ, როცა გზები დაითოვება,
—ო, კეშმარტით სასიკვდილოთ მე ვარ დაკრილი—
და ძველ სივრდიდან ამოვყავი წარსულის ნიშნები:
ბავშვობის პერანგს, ისე მოკლეს, ანგელოზის პირველ
საჩუქარს,

მე მოგიყვები, როგორც წინათ ჩემ სულის ამბავს,
(უზანკო ბავშვი. მეოცნებე სასწაულებზე)
და გეტყვი ჩუმათ: „გადარჩენა აღარ არსებობს“.
(მე მაგონდება საშინელება შენი თვალების, გაქვავებ-
ბული).

და ახლა, როცა ყველაფერი ისე ცხადია...
(დაუფიქრარი რომანტიკა შენი სიკვდილის)
და აღარ ვფიქრობ არაფერზე, და აღარც შენზე,
მე გეტყვი ჩუმათ და ღიმილით, და შენ მიხედები
რომ ვარ დაკრილი სასიკვდილოთ. რომ მე ვიბრუნები...
ლაშა საბახთანი.

კოლაუ ნადირაძე.

ალექსანდრა ყაზბეგის გარეშე *).

ოთხმოციანი წლებში გაზეთ „დროებაში“, რომელსაც სცემდა სერგეი მესხი, იბეჭდებოდა ფელეტონებად ალექსანდრე ყაზბეგის მოთხრობა „ელგუჯა“, მაშინდელი ახალგაზრდა მოუთმენლად ელოდა ხოლმე ყოველ-დღიური გაზეთის გამოსვლას და დიდის აღტაცებით კითხულობდა მას. ყველას უფრო ის უყვოდა, რომ, ალექსანდრე ყიფშიძის სიტყვით, „ელგუჯას“ ავტორი თავით რედაქციის სადგომში სრულიად მოუგზავდებოდა-გაქრობოდა სწორად „ელგუჯას“ „დროების“ ფელეტონებში. ეს ფაქტი კარგად იციან ასევე ჩვენი მწერლობის ვეტერანებმა, რომელთაც სიმაართის აღსადგენათ თავისი საბჭოები დაწერილობით უნდა გამოაქვეყნონ და ყაზბეგის სახელის გარეშე შექმნილ კოორებს ბოლო უნდა მოულონ.

საკ საქართველოს ეგზარხოსს პალატის ურჩევდა ენახა ყაზბეგის მისი ძირში გერგეთი, რომ მთის ხალხზე მას ნამდვილი წარმოდგენა ჰქონოდა და მეორედ ენ. ხე თავის დედის გვამის დაკრძალვაზე როდესაც მან მშვენიერი სიტყვა წარმოთქვა. ისეთი აღფრთოვანებით ლაპარაკობდა, რომ ყველანი განცდიდნენ მისი მოვლით, უფრო სიტყვის შინაარსის გამო, რომელიც სრულიად დაუშვებელი იყო მაშინდელი სასტიკი რეჟიმის დროს. ჩემი ნაცნობობის დროს ალექსანდრე ყაზბეგი წარმოადგენდა ნამდვილ პოლიტიკარს, მას აღარც სახლი ჰქონდა (მის ბიძაშვილს შეესაიდან), არც მამულები და არც სხვა რაიმე ნივთიერი შეძლება. იმ დროს ქართულ ტრუპაში მასხიობდა მსახურებდა, ასრულებდა მეორე ხარისხიან როლებს, ამით და თავისი ნაწერებით ირჩენდა თავს.

ბავშვები თბილისში ნახ. შ. მამალაძის.

1885—1889 წლებში მე ვმსახურობდი მთაში (ხე-მთიულეთში) და მქონდა შემთხვევა ჰიარაღთა ორჯელ შენახა სტეფან-წმიდა ა. ყაზბეგი; ერთხელ მაშინ, როდესაც

*) რედაქცია სამოთხეებით ბეჭდავს ყოველგვარ მასალებს ალ. ყაზბეგის საკითხის გარეშე და სთხოვს მას შევიტანოს და ნაცნობებს თავისი პირადი მოგონებანი და შეხედულებანი. ა. ყაზბეგზე დასაბუთად მოგაწოდონ, რედაქციას უკვე მიღებული აქვს ლენინის ბიძა შრავალი ახალი და სერგოიშვილი მასალებს გამოსაქვეყნებლად, რედაქცია.

ალექსანდრე ყაზბეგს თავისი საშობლო სოფ. სტეფანწმიდაში სრულებით არ იცნობდნენ, როგორც მწერალს და მასზე როგორც მოქალაქეზე ყალბი წარმოდგენა ჰქონდათ, რაც აიხსნება მაშინდელელი ატმოსფერით, რომელიც სუფევდა. მოხვედრის უკვირად, რომ სასწრაფო ყაზბეგი, ეს ნასწავლი კაცი, დიდი მოხელის და მდიდარი კაცის შვილი, თავის მამის კვალს არ დაადგა, ითავირობის მოხელის ადგილი არ დაიჭირა, ცხვარში მეცხვარედ წავიდა, სიმდიდრე ხელიდან გაუშვა და ბოვანო

კადრები დადიანთა. ის რაც სხვანი ღირსებდა ჩუთგონი-
დნენ ყაზბეგს, რომ ჟეანოზი მაისი შეძენილ ქონებაზე
ყველა აიღო, ამაზე იმის თანამემამულენი აყვედრდნენ
მას ამ სიტყვებით: „სანდრო ფუქსაიტი კაცია, მაისის
ქონება-სიმდიდრე გაფლანგა, გადაყარა“.

რაც შეეხება დიმიტრი ყაზბეგს, ჩემი ყოფნის დროს
მთაში, მე არა ვითარებე ცნობა არა მაქვს გავგებულნი.
შეიძლება იგი დიდად განვითარებული პირი ყოფილი-
ყოს, მაგრამ იმას ქართულ ლიტერატურაში კვალ არ
დაუტოვებია, და სრულიად მიუღებელია ის აზრი ვითომც
ყაზბეგის მისი ლიტერატურული შრომა მიეტვისებინოს.
ალექსანდრე ყაზბეგი ჩვენგან ისე ძლიერ დამოკიდებული
არ არის დროითი როგორც რუსთაველი, რომ იმ ს პი-
როვნების გარეშეში შექმნილი იყოს ლეგენდები. მისი აზ-
რანგები—მეგობრები კიდევ ცოცხლები არიან და იმედი
უნდა ვიკონიოთ, რომ ივინი ალექსანდრე ყაზბეგის სა-
ხელს ცილის წამებისაგან დაიხსნან.

აგრეთვე დასაშვებია არ არის ალექსანდრე ყაზბეგს
უზნებობა დაეწამოთ, რადგანაც ამაზე არავითარი სა-
ბუთი არა გვაქვს და არც მოიძებნება.

მავალითი ბევრი გვაქვს, რომ მრავალი მწერალი
თავისი პირველივე ნაწერით დამჯდარი დახელოვნებული
მწერლის სახელით გამოსულა სამწერლო ასპარეზზე.
ალექსანდრე ყაზბეგაც პირველშივე თავისი გამოსვლით
ნიჭიერი მწერლის სახელი დაიმსახურა. ამ გარემოება
შერი აღძრა ზოგიერთ ქართველ მწერალთა შორის. მე
კარგათ მახსოვს, რომ ამ 40 წლის წინეთი ერთმა ქარ-
თველმა მწერალმა, რომლის სახელი არ მინდა დაეასა-
ხელო და რომელიც ცოცხალი აღარ არის, შურისძიებით
უზნებობა დასწამა ყაზბეგს, რათა მისდამი სიყვარული
—სიმპათია ახალგაზღვრებისა განეწყობინა და სამწუხარ-
ოდ 40 წლის შემდეგ ამ ცილის წამებს ისევ იმეო-
რებენ.

ალექსანდრე გულისაშვილი.

ვაჰან ტერიანი.

ვაჰან ტერიანი დ. 1885 წ. იანვრის 28-ს, ს. გან-
ძაში, ახალქალაქიდან 28 ვერსის მანძილზე.

პირველ-დაწყებითი სწავლა მიიღო განძაში, შემ-
დეგ ახალ-ქალაქში, სადაც სამიქალაქო სკოლა დაასრულა.
შემდეგ მისმა, მის მშობლებს სურდათ გადმოეყვანათ
ტფილისის გიმნაზიაში, მაგრამ სურვილი ვერ შეუსრულ-
დათ.

1899 წ. მისმა მამამ მღვდელმა ტერ-სუქიასამ წა-
იყვანა მონაკში, აქ გამოცდის შემდეგ მიღებულ იქნა
ლაზარეანის აკადემიაში.

აქ აკადემიკოსი ნ. მარკის ხელმძღვანელობით სწავ-
ლობს არაბულს, სპარსულს და აღმოსავლეთის სხვა ენებს.

ამ ხანებში იგი სწავლობს ქართულს და ეცნობა
შოთა რუსთაველს, რომლის წინასიტყვაობა 1914—17
წლებში სომხურადაც გიდათარგმნა.

პეტერბურგიდან აშხ. ს. შაუმიანთან ერთად ტერი-
ანი ემზადებოდა ამიერ-კავკასიაში წამოსასვლელად, დამ-
ფუძნებელ კრიზის არჩევნებში მონაწილეობის მასაღებად.

ამავე ხანებში იგი სწერს ბროშურს „რას ეუბნება
აშხ. ლენინი სოფლებს“. მაგრამ წამოსვლა ვერ მოუ-
ხერხდა კავკასიაში და აშხ. ლუკაშინთან ერთად ხდება
მონაწილე ჯერ იელისის ამბების მერე ოქტომბრის რე-
ვოლუციის.

გასაბუთიან დროიდან თანამშრომლობს ტალინთან
და აწესრიგებს სომეხთა საქმეებს.

1920 წ. იანვრის 7-ს ხანგრძლივი ავადმყოფობის
შემდეგ გარდაიცვალა ორენბურგში.

სომხურს ახალ მწერლობაში ვაჰან ტერიანი ერთი
უპირველეს ფიგურათაგანია. სულ მოკლე ხანში მიიქცია
ლიდი ყურადღება და თავის ნიჭით დაიპყრო სომხური
მწერლობა.

ახალი მოტივებით, ახალი ფორმით და ხელოვნე-
ბით შექმნა ნამდვილი სკოლა, რომელსაც მიჰყვა ახლად
დაწყობილი პოეტების ერთი ჯგუფი. სთარგმნა ფრანგი და
რუსი სიმბოლისტები.

ტერიანი უკანასკნელ წლებში კომუნისტი იყო თა-
ვის მსოფლ-მხედველობით. მხოლოდ პროლეტარული პო-
ეტი კი არ ყოფილა.

პროლეტარი პოეტი უნდა გამოვიდეს პროლეტა-
რული ანალი კულტურის წილიდან, კაცობრიობის სოცი-
ალური ცხოვრების გადასხვაფერებული შრომის ქარიშხა-
ლიდან, შეერთებული პროლეტარულ ქვეყანასთან თავის
ცხოვრების ყოველის ძაღვებით. ტერიანი კი ასეთ ეპო-
ქას წინ უსწრებდა და მისი სულიერი განცდაც გან-
სხვავდებოდა.

ტერიანის ქნარმა სომხის ლიტერატურას შესძინა
მსოფლიო მწუხარებას და სედიის პოეზია: მისმა ქნარმა
ააღერა სამშობლო სინამდვილის და საერთო კაცო-
ბრიობის მოტივები.

ტერიანის ნამდვილი ლირიკა, მაგრამ მისი ლირი-
კი ღრმად და ამაღლებული.

ტერიანი ძლიერ ადრე გარდაიცვალა, სულ 35
წლისა, როცა მისი ტალანტი თავის განვითარების ხა-
ნას ახვეწავა.

ტერიანის პოეზია ოპოზიცია იყო ძველი ქვეყნისა,
ის უმღერდა მიმავალს, მხურვალე განთიადს წითელს
შესვ.

ტერიანი, როგორც ასეთი საყვარელ პოეტად ითვ-
ლება. მომავალში კიდევ დიდს იმედებს იძლეოდა მაგ-
რამ სიკვდილმა ადრე უსწრო.

მეზან ტარიანის ლექსები

შემოდგომის ქალაქი

ქუჩაში ყვირილი და ფეხის ხმაური,
გაცრეცილ სახეზე თამაშობს ღიმილი,
ოქროსფერ მტვერშია სრასასახელები,
ცას ახვეს ხეხილი.

ჯერ არც კი გამშრალა, ბულებარი სველი.
ბევრად ცელქობენ, ხეივანს არ სამობენ;
ამ ეპიდ სიტყვები რა მოჰხიბვლელია!
ყოველი თვალთმწერა გულდაწყოდელია!

შენ გულთან ახლოა, ვით ნათესაური,
ის ძველი სიმღერა და ჰანგის ხმაური!
შეგება სულშია, გრძნობა რამ ნეტარი!
ყოველი სევდაც კი ხიბლავს, ვით ნეტარი.

ყველას თავს ევლები, მხარობ და შეხვარი
ამ ეპიდ იმსჯელო იღვწა გრძნობებით
ბარ აღტაცებული ასულის თვალგებით
და მანდილოსნების ძვირ-სამკაულებით

გულმკედარნი სდგებიან, ვით მინდვრად ყვავილნი,
შენ მათთან მთვრალი ხარ ამ ღელვის მწახველი,
ფარდება წარსული, ზრუნვა და ნალექი.

ღიდება სიმღერას, ოცნებას, სიყვარულს,
სალაში სიკოცხეს და ლტოლვას უსახურის!
სალაში თვით ღამეს ტანჯვისას! სალაში სიბარუს!
შენც სევდაც, სიცილიც, მოგიძღვნი ჩემს სალაშ.

თანამედროვე საზრანგეთის საპაროზილავი.

მოგონებანი ანდრე მარტის.

„ნ114 გამოდი პეიმანზე“ ღრიალებს დარაჯი. იმ
წამსვე ყველა აცქერდება იმ ბედნიერს, რომელიც რამო-
ღნიშნე წუთით უნდა აღსდგეს გვერდითით. ყველა თვალ-
ადგენს მას; ყველას შერს ბედნიერება, რომლის შეტი
მის სახეზე კრთის. ცვირა ცხოვრობდა ის იმ რამოდენიმე
წამის მოლოდინში როდესაც მას შეეძლებოდა დაეცხა
მრავალი ვიზნდაც ფიჭვი მას არ შორდებოდა არას-
დრის.

გრძელი ღამეებით სიცისისაგან ტახტზე მოკნ-
ტული, ის ფიქრობდა თუ რა უნდა ეთქვა, მან გაითვა-
ლიწინა მთელი პეიმანის გეგმა გამოცვალა საჩქაროთ
თავის მყარული სამუშაო ხალათი. ჩქარი ნაბიჯით წავიდა
ბნელ კარიდორებით და ეზოებით მუდამ დაუშორებელ
დარაჯის თანხლებით. ის მოთმენლთ ჩერდება ჟუთალავ
კარების წინ, რომლებიც მან უნდა გაიაროს. აუჩქარე-
ბლათ ის ჩაეკრებს საპეიმანო ოთახში. მის წინ ფოლადი
მოაჯირი, რომელიც გარდა ამისა დახლართულია მეთუ-
ლის ბადით. ორი მეტრის მოშორებით კიდევ ანაირი

გამოთხოვნა

სად მილიბარ — ეს არ ვიცი,
მიხვალ ჩემად და მწუხარე,
ვით ვარსკვლავი დერ წარსული.

მივალ მარტო ეამს ჟღეროს
ვით ფურცელი მოწვევტილი.

მიხვალ გულით გულში
მიხვალ — და სად? ეს არ ვიცი!
მიხვალ, როგორც თვალთა ცრემლი.

მივალ ჩემად ბოლომთ საცხე
და გვრძნობ გულში მუდმივ ტკივილს,
მივალ და თან თვალში ვუშვარ სიცილს, სიკედლს.

ნაირათის სიმღერადან.

ამაყი არ ხარ, ჩემო ქვეყანო,
სიბრძნეში აქსოვ კემანს მწარეს;
ძველების ანდრეს გულში იმარხავ
სვეთით იგზნები ყოველ ცისმარეს.

განა ჩვენს ტანჯვას არ შემოვიწრი
ჩემი ალერსი და სიბარული?
შენებრ დავლიე მეც მოჩილებით
სიტკო, სამსალო, მხამი ფარული.

დიდების დღეებს შენსას არ ვერტუ
და არც უმეღეს მხიბლავს თქმულბას;
მიყვარს მე შენი წყნარი კეთილი,
შეგხარი მაგ შენს სულის ბუნებას!

მიყვარს მე შენი ლოკითი კენესა,
მიყვარს მე შენი ღარიბი მორთვა;
მიყვარს კონხის მიმართული შეტი
და მგლოვიათე ზარების მოთქმა.

მოაჯირი და მას უსიამოვნოთ მოქვივე დარაჯი, გ ჯგუ
რებული იმით, რომ ის შეაწუხეს.

მეორე მოაჯირის ექით მოსჩანს გასავალი კარები,
საიდანაც ისინი უნდა შემოვიდნენ. ის ჩავსობა თვალმით
იმ კარებს რამოდენიმე წუთის განმავლობაში. რომლებიც
მას საუკუნით ერეცნება.

უეკრათ კარები გაიღება და ოთხკუთხედის ფონზე
გამოჩნდება პალი და ბავშვი; ისინი ბარბაცებენსიბუნელები
და სცილებენ შესცვალონ ღიმილით სიმწუხარე, რომელიც
მათ სახეზე მოსჩანს, ძლიერ, ცნობილობენ მას ტუსლის
ტანსაცმელში, თავგაპარსულ და გახედავს. მაგრამ მის
თვალში ისინი იგივე არიან; სამივე აღელვებულია! ბოუნდა
ელაპარკოს, მან ახლა აღარ იცის კითხვები, რომლებსაც ის
თვითონი ამზადებდა კარების სიღრმეში, დააიფუცა. მის-
არაფრის მოგონება აღარ შეუძლია. ისინი პირველად
ეკითხებიან: „როგორ გრძნობ შენათვის? სიგვით ხარ ეს
აქლესე ყალბ პასუხს. იგი ხომ შიმშილობს, იტანჯება
სიცივით, მაგრამ რასაპირობა ამაზე ლაპარაკა რასაპირობა

მთავრობის შენობის წინ - საპროტესტო მთავრობის შენობის წინ (2003 წლის 10 აპრილი).

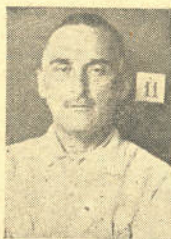
პარისტეშულ კოეისტეშის ღებრეხი

მთავარი ხელმძღვანელები განდიტურ-გვანტიურული გემოვლებისა.
(გაპაროვილინი უიოგვიმის მონასტარში).

გაგანოვილინი იასონ ვლადი-
მერის ძე.

(პარისტეტის მდოვანი ეროვნულ
დემოკრატი).

ანდონიკაშვილი კონსტანტინე
ეზანულის ძე.

(პარისტეტის თავმჯდომარე მენშე-
ვიკი).

იშხნელი მისაილ ნიკოლო-
ზის ძე.

(პარისტეტის წევრი ეროვნულ-
დემოკრატი).

ნინიძე პირილე მსახ ძე.

(პარისტეტის წევრი).

გოპორიშვილი მისაილ
ნიკოლოზის ძე.

(პარისტეტის წევრი ესერი).

ჯინორია გიორგი მზახინს ძე

(პარისტეტის წევრი მენშევიკი).

მათი შეწყობა? ბოლოს და ბოლოს დაიწყება აჭარული ლაპარაკი. ისინი თავს იტყუებენ მისი ცრუ კეთილდღეობით, რომელიც უმსუბუქებს მათ დარდს. თან და თან ვადალიან ძვირფას მოგონებებზე. პირველათ მოგონებენ ოჯახს.

— „როგორ ხარ სახლში? როგორ არი მოხუცი დედა, ბავში? ქალის სახე აიშლება, მაგრამ ის სკდილობს გაილიმოს.

„დედა? — ის ჩვეულებრივად იტყვის თავს ბოსტანში მუშაობით და განაგრძობს თავის პატარა საქმეს.

„ბავში? — ის მშენებრათ გრძნობს თავს, მაგრამ სამი წლის განუწყვეტელმა შეილზე ფიქრმა სამუდამოდ ჩააგდო ლოკინში მოხუცი დედა. ბავში კი ძლივს აღწევს თავს იმ საშინელ ავთოყოფობას, რომელიც გამოწვეულია ყოველ დღიური შიმშილობით.

— „რა გავგეთ ჩემი პატივმოების ვადის შემცირებაზე“

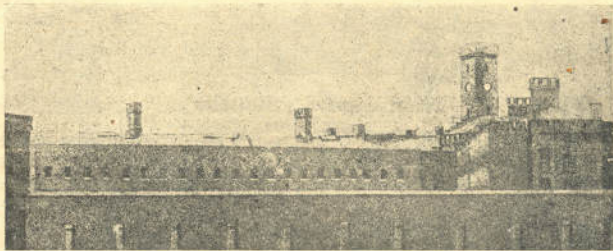
— მალე გამოაცხადებენ: დღითი დღე მოველი, ამას წინათ მე ვინახულე მ. X. და მ. უ. ყოველივე იციან სარწმუნო წყაროდან, კიდევ რამოდენიმე დღის მოთმენა...

... ხელა მისი ჯერია მოატყუონ და იტანჯოს. ის ბევრჯერ შეეცადა ეშოვა გამოჩენილი ვეკილი ან პოლიტიკური მოღვაწე; ზოგი მათგანი თხოულობს შეუძლებელ

საცოდავი; მას ჯიბეში უდევს ადამიანის უფლებათა დამცველ ლიგის პასუხი; ჩვენი ტენიკური კონსულტაცია ხედავს ამ საქმისგარეშე; შემდეგ, რომ კასაციისათვის არ არი სათანადო მიზეზი; გარდა ამისა თვით საქმე არ არის ისე სენსაციური, რომ ღირდეს იმის ხელშეკიდება.

— ამნისტია? მართალია თუ არა, რომ ეს საკითხი მალე უნდა გაირჩეს? ვალდებულია თუ არა ეს საცოდავი უამბოს მას პრემიერ-მინისტრის განცხადება: არ წარმოადგენს საჭიროებას არა, მან კიდევ უნდა სთქვას ტყუილი პო, უკანასკნელად. მე ვფიქრობ ოთხშაბათს, თუ პალატას... „არაავითარი პოლიტიკა“; შეაწყვეტინებს დავიწყებული დარაჯი უცეხათ: მათ ხელახლა აგონდება მონობის ბორკილები, რომლებიც იმნარიათვე გლეჯენ გონებას, როგორც სხეულს. მიმი, დამალონებული სიწმენე; ის ხელახლა უბრუნდება თავის ოჯახს. მას უნდა ყველაფერი იცოდეს; მას წყურია ახალი ამბები ნათესაებზე და ნაცნობებზე.

— „პო, რა თქმა უნდა! ხომ გეხმარებინა? მაგრამ ამავე დროს, ცდილობს არ წამოსცდეს, რომ ნათესაებმა და ნაცნობებმა მას ზურგი შეაქციეს რომ ჭურჭლი მას ხშირად ესმის: „მავის ქმრი ციხეშია.“ ქალს აწვალბებს ეს შეკითხვები, უკლავს გულს და უპასუხებს დაუფიქრებლათ, აჭარბებით, რაც მოადგება პირზე. მღუბარე ბავში გაწუწ-

საპატრიოტო მოაზრებები ბათუმში, სადაც მოთავსებულია 400 კომუნისტო.

ჯილდოს, ზოგს კი თავისუფალი დრო არა ჰქონდა. ზოგჯერ მას ართმევდნ თხოვნას არჩევნების წინ, დაკითხული მინისტრი აძლევდა აშნაირ პასუხს:

საბაგელი ჯარისკაცი. მოწყალების ზომები ნაადრევია...

გარდა ამისა ტუსადს ერთხელ შეუმოკლეს რვა თვით ვადა.

— მაგრამ მე უღანაშულო ვარ — უმეორებს ის თავის საცოდავ ცოლს იმას, რასაც წერილებში წერს: „უნდა ვაიძლოთ საქმის ხელ ახლა გარჩევა; მე დამსაჯეს განკარგულების დარღვევისათვის, ნამდვილათ კი მე ნება დამრთეს დამეტოვებია რაშიმ იარაღით ხელში; მაშასადამე მე ვიყავი ჯარის კაცი და არა მემამბოე, ჩემი ამხანაგი რომელსაც ჩემთან ერთად ასამართლებდნ, ორი წელიწადია, რაც თავისუფალია რათ არ გაითვალისწინებ ამას? შენ ალბათ ვერ ახერხებ, რომ მოგისმინონ“

ყვეტლივ უცქერის სახეში მამას, თავის მამას ჩაცვიფრულ თვალებით, მიცვალებულის შვავები ხელებით, რომლებითაც ის მოაჯის ეზღაუტება.

— „ნახევარმა საათმა განვლო“ აცხადებს დარაჯი, და ის ხელ ახლა მარტო რჩება თავის მუღმივი წამებით. კარგის ერთი მხრით შიამბარაკებენ ქალი და ბავში, როგორც მთვარეები, ატრეხულნი ჯავრით და თავის უძლურობის შეგნებით. გაივლიან მიმიე რკინის ჰიშქარს, სადაც ხვდებიან გულგრილ დარაჯს, გაბოროტებულ სკენების ყოველდღიურ მოწმეს. მეორე მხრით — ის ბრუნდება იგივე ეზოებში, კარგით და კარიდორებით. მისი სული ცარიელია.

ის მიდის, როგორც საშინელ კაშმარში, თითქოს ვარდებოდეს უფრო უსკრულად. ის იტანჯება იმით რომ ნახა ისინი! რამდენი ლამითაობი მოგონება იპყრობს მას ხელახლა ციხე და კატორა. შესვლისთანავე ყვე-

ჰკლავენ ერთმანეთს,
იღერება სისხლი, რკინა ჰხვეს სხეულს,
იწვება სახლკარი, წივიან ბავშვები, დედაკაცები,
ხოლო მინისტრები, დიპლომატები, ჟურნალისტები,
პოლიტკოვნიკები

ავტოზი სერიზოზენ, სძინავთ აქტრისებთან—
ჯიუტად ზისდევს ის ფიჭვებს შეუღრეკელს
თვალები ენთება, შუბლი უკლდედდება.

— ომი ომს,
ძირს მთავრობები,
ძირს დისციპლინა,
გაუმარჯოს ინტერნაციონალს!
და კარლოს, შვილი ლიბკნეხტის, მიძინავრებს
აშბოხებით,
აჯანყებული.

— ომი ომს, — გაფიცვა, მასების აჯანყება, —
რევოლუცია!
შუბლი ფართოდება, თვალი ფოლადის ჯდება
სალტებში.
ეული, მარტო, განწირული მეგობრებს სვამს,
ის ერთი, ერთი, როგორც არავინ, — დე იყოს ასე...
დე ასე... მერე რა?
დე ახლად აღადგინოს მან იდეალი რევოლუციის,
გასთელოს დისციპლინა ძველი ფალასავით.

ის ხალხს მოუწოდებს, ის ეწვეა ავიტაციას,
და როცა კანცლერი კიდევ თხოულობს
ნდობას, კრედიტებს,
გამოდის აშკარა პროტესტი:
ჩემი ხმა არის წინააღმდეგი!
და მას დასცინიან, მასხარათ იგდებენ,
შეურაცხავენ უშვერი სიტყვებით.
ამხანაგები მას ეძახიან გიგს, სულენს ანარხისტს
და გადარეულს.

მაგრამ კარლოსი, მე ვილჰელმისა,
გაკლდეშებული, შეურყეველი,
სდგას მტკიცედ თავის მტრების წინაშე:
— ომი ომს, — გაფიცვა, — მასების ამბოხი, რე-
ვოლუცია!

ის არ იღერება, ის ისვრის ლოზუნგებს,
კვლავ ხალხების სასაქლოზე,
დგება ცისკარი მისი მოწოდების,
და დგება გმირობა. რწმენა კვლავ ცოცხლდება
შწევანდება გაისი, ოქროს ყვავილობით.

ის-მიყავთ ჯარისკაცთ.
თავისუფალი აღამიანის სხეულს
ჰმოჭავენ საერთო მენდირით.
— ომი ომს, — უბასუხებს ლიბკნეხტი.
მას იქერენ — სვამენ ციხეში —
აწამებენ, აწამშილებენ.
— ომი ომს, გაუმარჯოს რევოლუციას! —
უბასუხებს კარლოს, შვილი ივოჰელმისა.

და აი: მიუხედავად საშინელ დევნისა,
ვინტოვების და ტუკისფრეველების.
მიუხედავად გაუგონარ დისციპლინისა,
ხან აქ, ხან სხვაგან გმირის ძახილზე
უბასუხებენ მას მეტადობლით,
და კვლავ მწვანდება იმედები სიხარულისა.

სალდათი ლიბკნეხტი, ტუსადი ლიბკნეხტი,
მეჩემე ლიბკნეხტი,
შენ-ჩვენი სიხარული,
შენ ჩვენი სიყვარული,
შენ-ანდამანტო,
რომ იზიდავ ევკატერს ძალებს,
შემგროვებულო ყველა ცოცხალ ენერგიების,
შენ გახდი მჭედელი ახალი
ხალხების საერთო ძმობის.
— გასტეხე კავშირი ტირანის,
კავშირი გამკეშება გასწყვიტე
უგუნურება გამოსავს სირცხვილით,
მაგრამ იგია,
ქეშმარიტი პურპური — შენი
დიდების, ო ლიბკნეხტი!

ხალხებში ბრწყინვალეს ეგ შენი სახელი,
დე იდგნენ განზე განდგომილი სპეკულიანტები,
ლაქიები,
ესთერეიკოსები.
ულისნი იმის, რომ წარმოსთქვან გინდაც
ასო შენი სახელის, —
ამხანაგო ლიბკნეხტი,
შენ ჩვენთვის გახდი ორიფლამა თავისუფლების, —
დიდება შენდა,
წმინდა გმირო რევოლუციის!

გალოი

გრავიში პ. დიუპონე

(1870-1911)

იმ მკირიერებთან მხატვრებში, რომელთაც საუკეთესო აზრით აირჩიეს გრაფიკის ხელოვნება (გრაფიკა, ოფორტი, ლიტოგრაფია და სხვა) ერთა საუკეთესო ადგილი უკრავს პოლანდიელ გრაფიკოს პ. დიუპონეს. დიუპონმა ახალგაზრდობაშივე ადვილად მიიღო თავისი სიუჟეტების შესაფერ ტენიკას და მთელი თავისი მხატვრული მოღვაწეობა მის განვითარებას მოაწოდებდა. გრაფიკა, მისი გარდაცემით, ძველად დასამორჩილებელი დარგია და შეიძლება ამით აიხსნებოდეს თანამედროვე ხელოვნება მისი დამოუკიდებლობა. აქ მხატვარს ფერებისა და ტილოს მაგივრად საქმე ექვს ისეთ უმადურ მატერიალთან, როგორც არის სპილენძის ფირფიტა და რბილი, კეთილშობილი ფანქრის მაგიერობას ფოლადის იარაღი უწყეს.

გრავიორის ნახაზი ფირფიტაზე ფოლადის ნიშნით გადაეჭრება, სწავის გარე ხაზს ლიაპით; ან რომელიმე სიმკვრივით, განაგრძობს ნიშნით მუშაობას სინათლიან და ჩრდილებიან ადგილებზე. ისევე სწავის სიმკვრივით და ამგვარად ამუშავებს სანამ ფირფიტაზე ჩაღრმავებული სურათი ავტორს არ აქაყავილებს. ფირფიტად ოდნავად სველ ქაღალდზე გადაბეჭდილი სურათი კიდევ უნდა გასწორდეს მხატვრის მიერ. შესწორებულ იქნევა იჭრება ფირფიტაზე და სანამ დაბეჭდილი სახეებით არ მიუახლოვდება მხატვრის მიერ განზრახულ სურათს ის არ შეიძლება ჩაითვალოს დამთავრებულად. სცდება ისეთვე გრაფიკოსსა და ოფორტის როლს ცინოგრაფიის მიაკუთვნებს. გრაფიკა მით არის შესანიშნავი, რომ იქ სასეთით არის დადგენილი მხატვრის ხელი, მანერა, სპეციფიკური ხასიათი მისი ტენიკის და ფირფიტაზე მუშაობის პროცესში ხელოვნური შემოქმედია. ცინოგრაფია კი ცივია, მშრალი და უსულო. ამის დამატკიცებელია შედარება გრაფიკისა და ოფორტის ისეთი ხელოვნება როგორც ბაიობოლი პოლიტიკონი, ლუკა ლიენდელი, მანტენია დიურეგი, რემბრანდტი და სხვათა გრაფიკის წამოშობას ტომაზო ფინიგერის (XV საუკუნე-ფლორენცია) სახელს უკავშირებენ. გრაფიკამ მას შემდეგ ბევრი ცვლილება გამოიარა პირველად ის არსებული სურათების გასაფრთხილებლად საშუალებით ითვლებოდა. დიდ მხატვრებს ხშირად მთელი კადრი ყვადით გრაფიკისა თავისი სურათების ბეჭედითი გავრცელებისათვის (რუბენი, ტიციანი და სხვა). შემდეგ გრაფიკის ელვება დამოუკიდებელი ხასიათი, მე 19-საუკუნის დისაწყისში დაარსებულმა საზოგადოებამ „Blanc et Noir“ აღდგინა დაფიქსირებული ხელოვნება გრაფიკის და გააცხოველა მისდამი ინტერესი. პ. დიუპონმა, რომელიც ამ საზოგადოების საუკეთესო წევრით ითვლებოდა განთავისუფლდა გრაფიკა მისამსახურის როლისაგან და როგორც თავის შემოქმედებით, აგრეთვე ამსტერდამის არტისის აკადემიაში პედაგოგიური მოღვაწეობით გრაფიკა შესაფერ სიმალდების აიყვანა.

დიუპონი, პირველი მოგზაურობის შემდეგ ლონდონსა და პარიზში, დასახლდა პარიზის ახლო სოფელში, სადაც ფანქრით და ცარცებით ხატავდა იქაურ მიდამოებს, მუშა ტენებს და ხატებს, სოფლის მიწების მუშებს და ყველა-

პ. დიუპონი.

აგროპორტრეტი.

ფერს-რაც გლეხის გარშემო იყო და მის ინტერესს შეადგენდა ეს სურათი შესანიშნავი თავის ექსპრესივობით. ეტყობა დიდი გატაცება და სიყვარული ყველაფერს, რაც მხატვრის მიერ არის გამოსახული. ეს ცივი ვირტუოზობა კი არ არის ფორენის, არც სენტიმენტალური სისუსტე ვილდუტის. დიუპონის მიერ ფანქრით შესრულებული სურათები ჰიშნია მუშათა მიმართ, ჰიშნი სიყვარულით და იმედით სავსე. ამ პერიოდს ეკუთვნის შესანიშნავი პორტრეტი ცნობილი „მონმარტრის მოქალაქის“, მისი ცხოვრების ილიუსტრაციის, მხატვარი სტენილენის. ხასიათის გადმოცემიდან და ტენიკის სიმდიდრით, ეს პორტრეტი ერთ საუკეთესო ნიმუშით ითვლება ამ დარგში. პარიზიდან დაბრუნებისას, ცნობილი გრაფიკოსი მ. ვ. ვანდერ ვალტის ხელმძღვანელობით დიუპონმა შესრულა სურათები ამსტერდამის გეგმების და ციხეების. ამ მხატვარი გამოუცდილი ხელმძღვანელის დახმარებით იშვიათად დახელოვდა გრაფიკაში და შემდეგ მისთვის არც უღალატნია. ამსტერდამში მის მიერ არის შესრულებული გრაფიკის ტენიკით პორტრეტები პიროვნ. ტილოების პორტრეტის და სხვა მრავალის, მაგრამ ის ვერ გამოაჯილდებოდა ოფიციალური ხელოვნებით და იწყებს სერიას ოფორტებისას საფრანგეთში სოფლის ცხოვრების შედგენილით. ამ სერიას მან მისცა სახელი „იარაღი“ („L'Outillage“).

აქ მხატვარი წარმოვიდგენს იშვიათი ტენიკით შესრულებულ სურათებს სოფლის მუშისა და მისი ცხოვრებისას. დიუპონი არ იყო მოკლებული ბუროთმოდგელების სიყვარულს. მის მიერ შესრულებული არქიტექტურული ოფორტები პარიზის, ლონდონის და ამსტერდამის

ჰკლავენ ერთმანეთს,
 იღვრება სისხლი, რკინა ჰხვეს სხეულს,
 იწვება სახლკარი, წივიან ბავშვები, დედაცავები,
 ხოლო მინისტრები, დიპლომატები, ჟურნალისტები,
 პოლიტოკოსები

ავტოში სეირნობენ, სძინავთ ავტრისებთან—
 ჯიუტად წისდევს ის თიჭრებს შეუღრქელს
 თვალები ენთება, შუბლი უკლდედდება.

— ომი ომს,

ძირს მთავრობები,

ძირს დისციპლინა,

გაუშმარჯოს ინტერნაციონალს!

და კარლოს, შვილი ლიბკნეხტის, მძინეარებს
 ავბოხებით,
 აჯანყებულს.

— ომი ომს, — გაფიცვა, მასების აჯანყება, —

რევოლუცია!

შუბლი ფართოდდება, თვალი ფოლადის ჯდება
 სალტებში.

ეული, მარტო, განწირული შეგობრებ სვანც,
 ის ერთი, ერთი, როგორც არავინ, — დე იუს ასე...
 დე ასე... მერე რა?

დე ახლად აღადგინოს მან იდეალი რევოლუციის,
 გასთელოს დისციპლინა ძველი ფალასავით.

ის ხალხს მოუწოდებს, ის ეწვევა ავიტაციას,
 და როცა კანკლური კიდევ თხოულობს
 ნდობას, კრედიტებს,
 გამოდის ამკარა პროტესტით:
 ჩემი ხმა არის წინააღმდეგ!¹⁴
 და მას დასცინიან, მასხარათ იგდებენ,
 შეურაცხყოფენ უშვერი სიტყვებით.
 ამხანაგები მას ეძახიან გიჟს, სულელს ანარხისტს
 და ვადარეულს.

მაგრამ კარლოსი, ძე ვილჰელმისა,
 გაკლდეშებული, შეურყეველი,
 სდგას მტკიცედ თავის მტრების წინაშე:

— ომი ომს, — გაფიცვა, — მასების ამბოხი, რე-
 ვოლუცია!

ის არ იღვება, ის ისვრის ლოზუნგებს,
 ყვავა ხალხების სასაქაოზე,
 დგება ცისკარი მისი მოწოდების,
 და დგება გმირობა. რწმენა კვლავ ცოცხლდება
 მწვანდება გაისი, ოქროს ყვავილებით.

ის მიყავთ ჯარისკაცათ.

თავისუფალ ადამიანის სხეულს

ჰბოძავენ საერთო მენდირით.

— ომი ომს, — უპასუხებს ლიბკნეხტი.

მას იჭერენ — სვამენ ციხეში —

აწამებენ, აშინებენ.

— ომი ომს, გაუშმარჯოს რევოლუციის! —

უპასუხებს კარლოს, შვილი ვილჰელმისა.

და აი: მიუხედავით საშინელ დევნისა,

ენიტოგების და ტუეისტრეველების.

მიუხედავად გაუგონარ დისციპლინისა,

ხან აქ, ხან სხვაგან გმირის ძახილზე

უპასუხებენ მას მებრძოლები,

და კვლავ მწვანდება იმედები სიხარულისა.

საღდათი ლიბკნეხტი, ტუსალი ლიბკნეხტი,

მერქმე ლიბკნეხტი,

შენ-ჩვენი სიხარული,

შენ ჩვენი სიყვარული,

შენ-ანდამანტო,

რომ იზიდავ ვაეცაცურს ძალებს,

შემგროვებელი ყველა ცოცხალ ენერგიების,

შენ გახდი მჭედელი ახალი

ხალხების საერთო ძმობის.

— გასტეხ კეშირი ტირანის,

კეშირი ვამქმთა გასწყვიტე

უგუნვრება გამოსავს სირცხვილით,

მაგრამ იგია,

კეშმარიტი ჰურპური — შენი

დიდების, ო ლიბკნეხტი!

ხალხებზე ბრწყინვალეს ეგ შენი სახელი,

დე იდგენენ განზე ვანდომილი სპეკულიანტები,

ლაჭიები,

ესთეტიკოსები.

უღირსნი იმის, რომ წარმოსთქვან გინდაც

ასო შენი სახელისა, —

ამხანაგო ლიბკნეხტი,

შენ ჩვენიგის გახდი ორიულამა თავისუფლების, —

დიდება შენდა,

წმინდა გმირო რევოლუციის!

გალლი

ბრაჟივი პ. დიუჰონი

(1870-1911)

იმ მცირერიცხოვან მხატვრებში, რომელთაც სპეციალურად აირჩიეს გრაფიკის ხელოვნება (გრაფიკა, ოფორტი, ლიტოგრაფია და სხვა) ერთი საუკეთესო ადგილი უკუიარსე პოლანდიელ გრაფიკოს პ. დიუჰონს. დიუჰონმა ახალგაზრდობაშივე ადვილად მიაგნო თავისი სილუეტების შესაფერ ტენიკას და მთელი თავისი მხატვრული მოღვაწეობა მის განვითარებას მოანიდო. გრაფიკურა, მისი გარდაცემით, ძნელად დასამორჩილებელი დარგია და შეიძლება ამით აიხსნებოდეს თანამედროვე ხელოვნება მისდამი გულცივობა. აქ მხატვარს ფერებისა და ტილოს მაგივრად საჭმე აქვს ისეთ უმაღლურ მატერიალთან, როგორც არის სპილენძის ფირფიტა და რბილი, კეთილშობილი ფანქრის მაგივრებას ფოლადის იარაღი უწევს.

გრაფიკოს ნახაზი ფირფიტაზე ფოლადის ნემსით გადაჭეს, სწევას გარე ხაზს ლიპისით, ან რომელიმე სიმკვრივით, განავრცობს ნემსით მუშაობას სინათლიან და ჩრდილებიან ადგილებზე. ისევე სწევას სიმკვრივით და ამგვარი ანუ შუაფერის სანამ ფირფიტაზე ჩაღრმავებული სურათი ავტორის არ აქაყიდილებს, ფირფიტად ოდნავად სველ ქაღალდზე გადაბეჭდილი სურათი კიდევ უნდა გასწორდეს მხატვრის მიერ. შესწორებული ისევ იჭრება ფირფიტაზე და სანამ დაბეჭდილი სურათი არ მიუხსოვრდება მხატვრის მიერ განზრახულ სურათს ის არ შეიძლება ჩაითვალოს დამთავრებულად. სცდება ისინიც გრაფიკოსისა და ოფორტის როლს ცინკოგრაფიის მიაკუთვნებს. გრაფიკა მით არის შესანიშნავი, რომ იქ საესებით არის დაცული მხატვრის ხელი, მანერა, სპეციფიური ხასიათი მისი ტენიკისა და ფირფიტაზე მუშაობის პროცესში ხელოვანი შემოქმედია. ცინკოგრაფია კი ცივია, მშრალი და უსული. ამის დამატუციკებული შედარება გრაფიკურების და ოფორტების ისეთი ხელოვნება როგორც ბაიო-ბოლი პოლიაულონ, ლუკა ლეიფენელი, მანტენია დიურეგი, რემბრანდტი და სხვათა გრაფიკურის წამოშობას ტომაზო ფინიგერის (XV საუკ.-ფლორენცია) სახელს უკავშირებენ. გრაფიკურამ მას შემდეგ ბევრი ცვლილება გამოიარა პირველად ის არსებული სურათების გასაყრცელებელ საშუალებათ ითვლებოდა. დიდ მხატვრებს შორით მთელი კადრი ყავდათ გრაფიკურებისათვის სურათების ბეჭდვითი გავრცელებისათვის (რუბენს, ტიციანს და სხვა). შემდეგ გრაფიკურა ქცედა დამოუკიდებელი ხასიათით. მე 19-საუკუნის დასაწყისში დაარსებულმა საზოგადოებამ „Blanc et Noir“ აღდგინა დაიწყებული ხელოვნება გრაფიკურის და გააცოცხლა მისდამი ინტერესი. პ. დიუჰონმა, რომელიც ამ საზოგადოების საუკეთესო წევრით ითვლებოდა გაანათვისფლა გრაფიკურა მასმასხურის როლისაგან და როგორც თავის შემოქმედებით, აგრეთვე, ამსტერდამის რიუქის აკადემიაში პედაგოგიური მოღვაწეობით გრაფიკურა შესაფერ სიმალქმდის აიყვანა.

დიუჰონი, პირველი მოგზაურობის შემდეგ ლონდონსა და პარიზში, დასახლდა პარიზის ახლო სოფელში, სადაც ფანქრით და ცარცებით ხატავდა იქაურ მიდამოებს, მუშა ცხენებს და ხარებს, სოფლის მიღრის მუშებს და ყველა-

პ. დიუჰონი.

ავტოპორტრეტი.

ფერს-რაც გლეხის გარშემო იყო და მის ინტერესს შეადგენდა ეს სურათი შესანიშნავია თავის ექსპრესიობით: ეტყობა დიდი გტაცება და სიყვარული ყველაფერს, რაც მხატვრის მიერ არის გამოხატული. ეს ცივი ვირტუოზობა კი არ-არის ფორენის, არც სენტიმენტალური სისუსტე ვილუტის. დიუჰონის მიერ ფანქრით შესრულებული სურათები ჰიშია მუშათა მიმატ, ჰიში სიყვარულით და იმედით საესე. ამ პერიოდს ეკუთვნის შესანიშნავი პორტრეტი ცნობილი „მონმარტრის მოქალაქის“, მისი ცხოვრების ილიუსტრაციის, მხატვარი სტენილენის, ხასიათის გადმოცემიდან და ტენიკის სიძლიერით, ეს პორტრეტი ერთ საუკეთესო ნიმუშით ითვლება ამ დარგში. პარიზიდან დაბრუნებისას, ცნობილი გრაფიკოსი მ. ე. ვან-დერ ვალეს ხელმძღვანელობით დიუჰონმა შესარული სურათები ამსტერდამის გემების და ციხეების. აქ მხატვარი გამოცდილი ხელმძღვანელის დახმარებით იშვიათად დაბეჭდოვანად გრაფიკურაში და შემდეგ მისთვის არც უღალატინა. ამსტერდამში მის მიერ არის შესრულებული გრაფიკურის ტენიკით პორტრეტები პრიო. ტრიუმფის პორტრეტის და სხვა მრავლის; მაგამ ის ვერ ქმავიჯილდება ოფიციალური ხელოვნებით და იწყებს სერიას ოფორტებისა საფრანგეთის სოფლის ცხოვრების ზედგაყენებით. ამ სერიას მან მისცა სახელი „იარაღი“ („L'Outillage“).

აქ მხატვარი წარიმოვიდგენს იშვიათი ტენიკით შესრულებულ სურათებს სოფლის მუშისას და მისი ცხოვრებისას. დიუჰონი არ იყო მოკლებული ხელოვნების რეგის სიყვარულს. მის მიერ შესრულებული არქიტექტურული ოფორტები პარიზის, ლონდონის და ამსტერდამის

მზენელი გრ. პ. დიუპონის

მუშათა უბნების. იშვითი მხატვრული ნაწარმოებებით დოკუმენტალურ სისწორით შეერთებულია. ამ სერიასთან პარალელურად დიუპონი ასრულებდა ოფიციალურ დავა-

ვლებათ: მარკების, ფულის ნიშნისა და წიგნების ყდის სახით, მაგრამ ვერც ერთ მათგანს ის სიყვარულით ვერ მიუღდა. ის მუდამ სოფელზე ოცნებობდა და უკანასკნელათ გადასახლდა სოფელში, სადაც გარდაიცვალა 1911 წელს.

დიუპონის შემოქმედებაში აღსანიშნავია ჯანსაღი, სიყვარულის საველ მისვლა მუშის ცხოვრებასთან. სოფელი იშვითათი პოულობს თავის გამომსახველ ნიჭიერ მხატვარს. ჰოლანდიელთა და ნაწილობრივ ფლამანდიელ მხატვართა შემდეგ სოფელი მხატვრობაში დღემდომბდა ან კარიკატურულ ან სენტიმენტალურ ხასიათს. გლეხი ახლათ შეკერილ, ლამაზ ტანსაცმელში უნდა ყოფილიყო გამოწყობილი, რომ სურათს მოწონება ჰპოვებოდა. მხატვრები ან ვერ იცნობდნენ, ან განზრახ იფიქცებდნენ რეალობას და ტენდენციოზურ სურათის ტენიკურ სისუსტესთან ერთად ხელოვნებასთ ნ ცოტარამ აკავშირებდა.

დიუპონის გარდაცვალების შემდეგ მისი სურათების გამოფენამ მისცა საშუალება საზოგადოებას ღირსეულად დაეფასებინა გულწრფელი მხატვარი და იშვითი გრავიური და ინგლისის, ამერიკის და საფრანგეთის მუზეუმებმა, სხვა მრავალ კერძო კოლექციონერებთან ერთად პატივი სცეს მის ხსოვნის მისი ნაწარმოების შეძენით.

შალვა მამალაძე.

მარსელ მარტინი

პერმანიის პოეზიამ, ოი, უსწოგო კეგო.

(წარგმეტა)

გერმანიის პოეტებო ოი, უცნობო ძეგო,—
თქვენ დაკარგული ბრძოლის რიგებში,
ყუმბარებისგან დახვულ მინდერებზე,
ათას მოწყენილ ამხანაგების
სუსტთა, ჩამორჩენილ, გაათურებულთა შორის,—

მდუმარე ტყეში,
მთების ნაპრალებზე,
ყოველ წუთს ზომ ელოდით სიკდილს, დაღუპვას,—

ტრანშეების წებოვან ტალახში,
როცა იწეით შარსსა და სიხლში
და წინ უშვებდით აკროლტულ ლეშებს
თქვენგან დაშორებულთ ოცდა ხუთ მეტრით—

და ყოველ დღე, ყოველ დღე
უსმენდით სიკდილს,

თქვენ დაკარგული ბრძოლის რიგებში,
ო, განმარტოებულთა,
როგორც ყველა მომაცდავი და მარტელი,
მკვლელები ყველა მკვლელებთან ერთად,—

დაღონებული თქვენ ხედავთ, ო, დაკარგული ძვირფასო ძეგო,
როგორ უსიტყვით ეშვება დამე—დაცალიერებულ სოფლების თავზე,
ვით სევდიანათ იფრქვევა რიჟრავი უცნობ ტყეებზე,—
და თქვენ მშობლიურ ადგილებსკენ, რომელიც შეიძლება ასევე გაუდაბურდნენ,

და თქვენ ივანებთ წარსულის მშვიდობიან შრომას,
სიყვარულს, მეგობრობას, და მთელ დაკარგულ ბედნიერებას,—
და ჩათრულნი სისხლიან სასაკლაოში
მწუხარით დაუწყებთ თვლას უცნობი მეგობრების დაგლეჯილ სხეულებს.

თარგმ. ვ. გორგაძის

ნიკ. კანდელაკი.

ნიკ. კანდელაკი ახალგაზდა მოქანდაკეა. 1922 წელს ტფილისის ფრთის საშაბატროა გამოფენაზედ მოთავსებულ იქნა მისი პირველი ნაშრომი, რითაც მოიპყრო მხ. შარლემანის და მოქანდ. იაკ. ნიკოლაძის განსაკუთრებული ყურადღება.

მოქანდაკე ნიკ. კანდელაკი ატელეში მუშაობაზე.

იმედ წელს ნ. კანდელაკი გაგზავნილ იქნა ლენინგრადის საშაბატროა აკადემიაში განათლების სამ. კომისარიატის მიერ სტიპენდიის დანიშვნით, ორი წლის ენერგიული შრომით მან შესწოლ აქ საპატრო ნდობის ლირიკული განათლებება. დღეს ნ. კ. იმდენად აკადემიის საუკეთესო მოსწავლედ ქანდაკების დარგში.

ლენინგრადის საშაბატროა აკადემია აღნიშნავს ნიჭთან ერთად იმ იშვიათი ტერფისა, რომლითაც დაჯილდოვებულია ნ. კანდელაკი. ახალგაზდა მოქანდაკეს აქვს ყველა ის ღირსებები, რაც ხელის-შემწეობს პირობებში მას თვალსაჩინო მოქანდაკედ გახდილია: კრეველ მის ნაშრომს ატყვია ფორმის იშვიათი გრძნობა და პლასტიკურობა.

ჩვენ აქ ვათავსებთ ნ. კ.—ის ერთ-ერთ-საღვაწულატრო ნაშრომს.

ბავში ქანდაკ. ნ. კანდელაკი

შპანგლიარის გიოგრაფია

— ოსკალდ შპანგლიარი დაიბადა 20 მაისს 1880 წ. ბლანკენბურგში (პარიკ) მამა მისი იყო ფოსტის მოხელე ჰალეში, დედა იყო არტიტიული ნიკის მკონე ოჯახიდან და შპანგლერის ხელოვნების სიყვარული ალბათ დედიდან გამოჰყვა. 1890 წ. შპანგლერი შევიდა ჰალეს „ლაბინტერ“ გიმნაზიაში. საშუალო განათლება დაასრულა 1899 წ. 1899 წ.-დან 1903 წლამდე მიუნქენის, ბერლინის და ჰალეს უნივერსიტეტში სწავლობდა მათემატიკას და ბუნების მეცნიერებას. 1903 წ. ჰერაკლიტზე მუშაობისათვის მან მიიღო ხარისხი ფილოსოფიის დოქტორის. 1903—1905 წ. მოგზაურობდა იტალიაში, 1905—1911 წ. მსახურობდა მათემატიკის ისტორიის და გეგმანულ ენის მასწავლებლად დიუსელდორფის, სარბრუენის და ჰამბურგის გიმნა-

ზიუმში. როგორც საშუალო სკოლის მასწავლებელმა, შპანგლერმა გამოიჩინა დიდი პედაგოგიური ტალანტი. ამავე წანებში ის გამოდიოდა დარეინის მოძღვრების დიდ მოწინააღმდეგეთ. 1911 წ. შპანგლერი გადასახლდა მიუნქენში, დაანება თავი მასწავლებლობას და შეუდგა განსაკუთრებით ისტორიულ და ფილოსოფიურ დისკიპლინის შესწავლას. ამ სწავლას რასაკვირველია პრაქტიკული მიზნები არა ჰქონია. ამავე პერიოდში მან დასწერა რამდენიმე პოემა, დრამატული ეტიუდი და ნოველა. მხოლოდ ევროპის პოლიტიკურ გართულების მომენტებიდან, მარცკოვის კონფლიქტის შემდეგ მას თანდათონობით ჩაესახა ბირელი აზრები დიდი შრომის.

(„Preussische Jahrbücher“)

ბიბლიოგრაფია.

კავშირის მინისტრის პარტიის ინ-
ტორული ჟურნალი № 2-3 (7-8) 1924
წ. ტფილისი.

ცეკას ისტორიული ორგანო სისტემატიურად გა-
მოდის ორ თვეში ერთხელ. ჟურნალს (გამოსულია 1339
რვა ნომერი): სამიო რეპუტაცია აქვს დამსახურებული.
№ 2-3 რეკორდ ყოველი თითქმის ნომერი ინ-
ტერესით იკითხება.

მეტად საინტერესო წერილებს შეიცავს განყოფი-
ლებანი: ისტორიული წერილები, მოგონებანი და ავტო-
ბიოგრაფიები. სრულიად ახალ მასალებს შეიცავს პეტრე
გელუშვილის წერილი ეგნატე ინგოროყვაზე. მაგრამ უმ-
ჯობესი იქნებოდა მონოგრაფიის ავტორი ყოფილიყო
უფრო ობიექტური და ხელი აეღო წინაშეის ლიტე-
რატურულ კრიტიკაზე. ზ. ჩიქვილასის „ტფ. სახელ. სე-
მინარია 80 წლებში“ უფრო დიდის მასშტაბით უნდა
იყოს დაწერილი.

დამაკმაყოფილებელია ს. თალაკვაძის პატარა ის-
ტორიული მიმოხილვა პირველმისობაზე საქართველოში.
ჟურნალს ამდიდრებს განყოფილება II, 1905 წლის
მოდრობა მთავრობის ცნობათა მიხედვით. კარგი იქნე-
ბა თუ ჟურნალი ნდელი მასალის გარდა ერცელს მონო-
გრაფიასაც მოგვცემს 1916 წლის მოძრაობაზე, რომელიც
დღემდის არ არის გაშუქებული. მეტად ძვირფას მასა-
ლებს შეიცავს მოგონებანი: გ. ჩხეიძის, ქ. ცინცაძის,
ს. თოდუბაძის, ს. ვადაკორიძის, დ. მ., ლ. მ. მ. დავი-
თაშვილის და ს. თალაკვაძის.

ალსანიშნავია მინა ჩოდრიშვილის „ჩემი თავად-
საელი“ და სასურველია, რედაქციამ მალე მოგვ წოდოს
მისი ვრცელი გაგრძელება. ჟურნალში მოცემულია ბი-
ოგრაფიები: პეტრე მონტინის, ს. ბუჩიძის, თბა „ჩუბი-
ნისის, ა. ელბაძის, ი. კამალაძის, ო. გაბუნის, ნიკ.
ფურცელაძის და იასონ ღლონტის მათივე პორტრეტებით.
ჟურნალი იხსნება ლ. ტროცკის, მალაქია ტორო-
შვილის და ზ. კრივანოვსკაიას მოგონებებით ლენინზე
და ს. თალაკვაძის, ფ. მაზარაძის, ა. ენუქიძის, მ. ეფენ-
დიევის და ნ. ბაგრაიანის წერილებით და მოგონებებით
ბაქოს ორგანიზაციის 25 წ. არსებობის გამო.

თავდება განყოფილებებით: პარტიული არქივი, სა-
ქართველოს რევოლუციის მუზეუმი, ბიბლიოგრაფია და
ტრიბუნა, რომელშიც მოთავსებულია ე. ბახტაძის წერი-
ლი „პარტიის წარსულის დასაკავად“. ჟურნალი შეიცავს

432 გვერდს და ღირს I მანეთი. საერთოდ, ეტყობა ჟურ-
ნალი პირნათლად ემსახურება თავის მიზანს, „რათა ახალ-
გაზრდა რევოლუციონერებს შესაძლებლობა მიეცეთ რე-
ვოლუციური წარსულის შესასწავლად“.

X.

ეროზ მიუხამ გერმანელი პროლეტარული
პოეტის, ებერტის სასაშროლო 15 წ. კატარა
მიუსაჯა ნიფერშენფელდის ციხეში.

ფაშისტების პარადა.

საშემოსავლო-ქონეობრივი გადასახ. დაწესებული ვადა ა.პ. ფინსახკომის საქართველოში რეგულირებული

ამით აცხადებს სასოფელთაოთ, რომ სახელმწიფო საშემოსავლო-ქონეობრივი გადასახადის დებუ-
ლებისა და მის განახლებასთან დაკავშირებული ინსტრუქციის თანახმად, 1924—1925 საბიუჯეტო
წლის ნახევარ წლ. ობტოგმ.-მარტი.

დაწესებულია შემდეგი ვადა:

1. არა უზვინანს 1924 წ. 1-ლ ობტოგმარტისა:

1) ამ გადასახადის აკრეფის ინსტრუქციის 75, 87, 92, 94, 96 და 246 §§-ით ვათავალისწინებული სივრცის და ცნობების დაწესებულ ფორმით ფინ-
ინსპექტორებისათვის წარდგენა:

ა) სახლის პატრონების ან მათი მოადგილე-
ბის მიერ სახლში მცხოვრებ პირთა შესახებ, რომ-
ლებიც უნდა იქნენ დაბეგრული გადასახადით გ) კომუნალურ მეურნეობის განყოფილებების მიერ შე-
ნობების და მანქანების ნაკვეთების მფლობელთა და მოი-
ჯარადრეთა შესახებ, დ) ჯანმრთელობის განყოფი-
ლებების მიერ ექიმების სივრცის და დამკვეთთა კო-
ლეგიის მიერ კოლეგიის წევრთა სივრცის, ე) სახელ-
მწიფო დამზღვევ ორგანოთა მიერ დამზღვევ აგენ-
ტების და ავტოზიტორების სივრცის, ვ) სახელმწიფო,
კოოპერატიული და კერძო საეკონომიკური სამრეწველო
წარმოებათა მიერ გამგეობის და საბჭოს წევრთა
სივრცის, არკიტექტურის პაის მქონე და ფულის შენახველ-
თა შესახებ.

2) ყველა დაწესებულებათა, წარმოებათა, სა-
ზოგადოებათა და მეურნეობათა მიერ დაწყებული
ფორმით სივრცის წარდგენა (ინსტრუქციის 120 §)
მუშა-მოსამსახურეთა შესახებ, რომლების მიერ მი-
ღებული გასამრჯელო ა.წ. ავტოსტო სექტემბერში
საშუალო ღირებულება იქნება: ქ. თბილისში—70 მან-
ნეთი, ბათუმში—60 მან. და დანარჩენ ადგილებში
—50 მან. და მეტს. ეს სივრცე წარედგინება იმ ფინ-
ინსპექტორებს, რომელთა რაიონებში იმყოფებიან
დაწესებულებანი.

ა.კ. ფინსახკ. რ.წმ. მოადგ. შანცხაძე.

2. არა უზვინანს 1924 წ. 1-ლ ნოემბრისა:

დაწესებული ფორმით დეკლარაციების შეტანა
(უნდა ნაჩვენები იქნეს ყველა წყაროებიდან მიღე-
ბული შემოსავალი 1924 წ. 1-ლ აპრილიდან 30
სექტემბრამდე და დასაბეგრავ ქონების ღირებულე-
ბა) იმ მოქალაქეთა და იურიდიულ პირთა მიერ,
რომლების საერთო შემოსავალი აღემატება დაბეგრ-
ავ მინიმუმს (დებულების მე-15 მუხლი და ინს-
ტრუქციის 170 §): ქ. თბილისში—450 მან., ბათუმ-
ში—400 მან., ქუთაისში, ფოთში და სოხუმში—350
მან. და რესპუბლიკის სხვა ადგილებში—300 მანეთი.

რაც შეეხება მუშა-მოსამსახურეთ, დეკლარა-
ციები შეაქვთ ისეთებს, რომელთა სამუშაო ხელფა-
სი 1924 წ. ნახევარ წლის აპრილ-სექტემბერში
აღემატებოდა ამა თუ იმ ადგილისათვის დაწესე-
ბულ 900 მანეთით გადიდებულ დაბეგრავ მინიმუმს,
ან ისეთებს, რომელთაც გარდა სამსახურში მიღე-
ბულ ჯამაგირისა აქვთ კიდევ შემოსავალი სხვა
წყაროებიდანაც.

3. სახელმწიფო საშემოსავლო-ქონეობრივი გადა-
სახადის დებულების და ინსტრუქციის დამრღვევნი
იქნებიან სათანადოთ დაჯარიმებული.

დაწესებული ბლანკები და მათი შევსების წე-
სის ცნობები უნდა მიღებული იქნეს ფინინსპექტო-
რების კანცელარიაში.

პირდ. გადასახ. ქვევანკ. გამგე ბაზიზიანინიშვილი.

თბილისის კოლხუნ. განკის გაგვერება

აღსადებს, რომ ამა წლის 20 სექტემბრიდან იხსნება

— ქ. ფოთში —

ამ ბანკის

— ბანკო ფილიალა —

რომელიც აწარმოებს ყოველგვარ საბანკო ოპერაციებს,
თანახმად მთავრობის მიერ დამტკიცებულ წესდებისა.

ჭიათურის უბი-ქვის რაიონში

მისაველ გზების გაგვერადი კომიტეტი

ი უ წ ა მ ა ა, რომ კომიტეტი ა ც ა ა დ მ ა ს

— უ ბ ა ნ კ ბ რ ე ბ ა ს —

ქალისა და წირველის ხეობებში მისაველ გზებისათვის მიწის ლიანდაგის გაყენისა და ხელოვნურ შენობათა აგების იჯარით გაკეთებაზე.

იმ პირობით, რომელთაც სურთ წილიონ მონაწილეობა შეეღებებაში, ევალებათ შემოიტანონ თავისი განცხადებები დაბეჭდილ კონვერტებით შემდეგი წარწერით: „ჭიათურის უბი-ქვის რაიონში მისაველ გზების ლიანდაგისა და ხელოვნურ სამუშაოს კონკურენციისათვის“ და ჩაავლინეს კონვერტები ამიერ-კავკასიის რეინის გზათა გამგეობაში (ვაგზალის ქ. 1), სპეციალურათ ამისთვის გამოკიდებულ ყუთში. შეჯიბრება გაიმართება ამა წლის 29 სექტემბრის, დილის 12 საათზე, რა დროისთვისაც პაქეტიბი უნდა იქნეს ყუთში.

სამუშაოს დაახლოებითი რაოდენობა შემდეგია:

1) მიწის სათბრელი სამუშაო ლიანდაგისათვის ნიადაგის გახურეველათ გარდა კლისა—10,000 კუბ. საე. 2) კლისის სამუშაო—5,000 კუბ. საე. 3) ხელოვნური მჭენებლობა (сухая буровая кладка)—7000 კუბ. საე. 4) ხელოვნურ შენობათა აგება (буровая кладка) ცემენტის საფუძველზე—1,7000 კუბ. საე. განცხადებას უნდა დაერთოს ქვეითი გზათა სამმართველოს სალონოში გიოაოს სახით შემოღ-ნიშნულ სამუშაოს წინადადებულ ღირებულების 5 პროც. შეტანის შესახებ. გიოაოს წინასწარ შეტანი-საგან თავისუფალი არიან სახელმწიფო ორგანოები და რეგისტრაციის გაცხადებული მუშათა არტელები. სამუშაოს შესრულების ვადა — რვა თვე დიდიდან სამუშაოზე დაღოპისათვის წინადადებების მიცე-მისა. ყოველგვარი სამუშაო შესრულებული უნდა იქნეს მოიჯარადრის მასალით. ინსტრუმენტებისა და მოწყობილების საშუალებით. მუშაობისათვის საჭირო ცემენტი და ასეთეთქეველი მასალა გაიცემა კო-მიტეტის მიერ დასაზადებელ ფასებში მოიჯარადრის ანგარიშზე. განცხადებების შემოქმად პირთ ევა-ლებათ წინასწარ გაიტანონ ის ტიხაქური და ზოვადი პირობები. რომლებშიც უნდა სწარმოედეს სარ-კებისგზო მუშაობა და მასალის დამზადება და აგრეთვე დათვლილირიონ სანმუშაოხელ შეკრულები, რომ-ისი ნახეა შეიძლება ამ-კავკ. რე გზათა გამგეობის ტენიკურ გახედილებასში (ვაგზალის ქ. № 1), საშისხურის დღეებში დილის 9 საათიდან 11 საათამდე განმცხადებლებმა უნდა გაიტანონ აგრეთვე აღ-გილობრივათ საუშაოს ხასიათი, ნიადაგის თვისება და სხვა.

ყველა დანარჩენი პირობები აღნიშნულია მუშაობისა და დამზადების ზემოხსენებულ „ზოგად პირობებში“.

კომიტ. თავმჯდ. ინჟინერი გ. შახ-ბუღაგოვი.